

Kapitel 24-25, Det eskatologiska talet

Eskatologi

Det grekiska *eschaton* betyder det sista och *logos* betyder ord, tanke eller lära. Eskatologi är läran om världshistoriens avslutning, den sista tiden. Det är ett allmänt begrepp, men vi ska tala om eskatologin som den visar sig i Matteusevangeliet. Jesus predikade Guds rikets ankomst. Det är ett eskatologiskt budskap därför att det skulle komma i ändens tid enligt profeterna. Vi har sett att budskapet är starkt knutet till hans egen person.

Jesus kallar sig själv för Människosonen som hos honom är på en gång världsdomaren, 24:27, 30, 37, 39, 44 och 25:31 och den närvarande som är fattig och förkastad, 8:20, 11:19 och 12:32. Guds rike är redan här fast fördolt i Människosonens förnedring, uppenbarelsen i härlighet återstår, 25.

Här finns med andra ord en dubbelhet och de första kristna levde i den. Urkyrkan ”höll ihop” denna dubbelhet i Anden som utgöts på Pingstdagen. Då förvekligades Joel 2:28 ff, men lägg märke till 2:1 och 3:1 f. När kyrkan sedan går över till vad vi kan kalla för det grekisk-hellenistiska paradigmet tar sig denna dubbelhet uttryck i liturgin, dop et och nattvarden. Men det hopp som ska förverkligas i framtiden har aldrig försvunnit. Lägg märke till Joel 3:2 som talar om missionen. Vi ska återkomma till detta i Matt 24:14 och 28:19. Det betyder att vi kan ana att det går en tid innan Jesus kommer tillbaka, något som de första kristna knappast var införstådda med. Därmed går vi över till nästa ord, det grekiska *parusi*.

Parusi

Det grekiska ordet *parousia* betyder ankomst eller tillkommelse.

⁷⁸ Ordet finns ett 20-tal gånger i Nya Testamentet. Det kom att bli en teknisk term, det vill säga ett begrepp för Jesu återkomst, som det heter i trosbekännelsen ”därifrån igenkommande till att döma levande och döda”. Läran om Kristi återkomst kan sakligt sett inte lösgöras från det nytestamentliga budskapet. Guds gärning genom Jesus Kristus är en helhet först från skapelsen (genom Ordet Kristus), till försoningsdöden, vidare till himmelfärden och slutligen återkomsten då hela skapelsen återställs. Utan denna senare *parusi* har uppståndelsen liten betydelse, se 1 Kor 15:19-24.⁷⁹

Kristi återkomst förstår vi därför som en historisk händelse som inleder den sista akten i världsutvecklingen, historiens avslutning när Kristus överlämnar riket till Fadern och en ny eon börjar.

Vi har emellertid ett problem. När Nya Testamentet talar om detta ser vi två olika faser i skeendet som gör att det är svårt att få en enhetlig syn på hur detta ska gå till. Det skönjer redan i Matteusevangeliet. Först sker borttryckandet av de utvalda, 24:37-

⁷⁸ Ordet används i profan grekiska om kejsarens officiella besök i en stad. OBS att ordet inte betyder återkomst. Eftersom Jesus redan är mitt ibland oss genom Ordet och Sakramenten är det rättare att tala om hans ankomst än om hans återkomst. Det är ordets makt över tanken.

⁷⁹ Kristi återkomst och de händelser som hänger samman med den omtalas i NT 319 gånger, det vill säga 1 gång per 25 versar!

42, alltså Kristi fördolda återkomst, jfr 1 Tess 4:13-18. Efter denna händelse fortsätter livet på jorden och först i ett senare skeende kommer så alltings avslutning, 16:27, 24:27, 30, 25:31-46, Kristi återkomst i härlighet.

Om denna förståelse är riktig får vi ett händelseförlopp som ser ut på följande sätt:

- 1) Herren stiger ner från himmelen, **Matt 24:37-41**, 1 Tess 4:16 (Hans fördolda återkomst)
- 2) De i Kristus döda uppstår, 1 Tess 4:16
- 3) De i Kristus levande blir förvandlade, (1 Kor 15:52) 1 Tess 4:17
- 4) De heliga (Israel) regerar med Kristus och djävulen är bunden, Upp 20:2 ff (1000 år)
- 5) Djävulen kommer lös och förvillar återigen människor, Upp 20:2
- 6) Herren visar sig i sin makt och härlighet och tillintetgör allt uppror, **Matt 25:3-46**, 2 Tess 2:8-10
- 7) Alla människors uppståndelse
- 8) Den yttersta domen
- 9) Guds rikets fulländning⁸⁰

I detta grundschema finns ingenting om Israels återupprättelse eller om sista tidens vedermödor. Svårigheten med detta schema är dels att det är så otydligt i Nya Testamentet och att Jesus och dels att apostlarna visar så ringa intresse för detta. Risker är då att när vi ställer samman ett schema gör vi något som Nya Testamentet självt inte gör och så har vi skapat något som drar uppmärksamheten ifrån det faktum att riket är här.⁸¹

Det judiska hoppet

Guds kallelse till och förbundet med Abraham är grunden för det judiska hoppet, 1 Mos 12:1 ff. Här säger Gud till Abraham att ”i dig skall alla släkter på jorden bli välsignade”. Herren ingår förbund med, ger land och välsignelse till det judiska folket, (1 Mos 15:1 ff, 15:18 ff och 5 Mos 28:1 ff). Dessa löften är mycket påtagliga.

När Gud sedan förnyar förbundet med Israels folk, 2 Mos 19:5 f, talas om att Israel ska ha en särskild plats och funktion bland jordens alla folk. Denna utkorelse betyder att Gud utvaldt Israel och Israels folk för sitt kungavälde. Landet och folket är Guds utställningsmonter. Där uppenbarar han sig för världens alla folk, något som David besjunger i Ps 145. När vi studerar det gamla Israels historia ser vi både Guds vrede och barmhärtighet.

Ps 145 och Guds förnyelse av sina löften och sitt förbund med David i 2 Sam 7:11b-16 ser vi en utveckling av de ord som Gud gav till Abraham. V 12 och 13 är lätta att förstå med tanke på Davids son Salomo och dennes liv. Men i v 16 har löfterna utvidgats och getts ett eskatologiskt perspektiv.

Vi måste nu göra ett val. Är dessa löften att förstå i bildlig eller bokstavlig mening? Eller är det både bildliga och bokstavliga?

⁸⁰ Schemat är hämtat från nordisk Teologisk Uppslagsbok

⁸¹ Jag tror själv att detta mönster är riktigt men lär inte ut det, eftersom det kan vara fel.

När tiden går, templets förstörs 568 f Kr och hoppet prövas utvecklas det judiska hoppet så att det mer och mer blir ett eskatologiskt hopp. Det judiska hoppet blir närmast identiskt med den judiska tron. Tron, hoppet och kärleken är riktad mot framtiden, den dag då HERREN själv ska komma. Det judiska hoppet blir ett eskatologisk hopp.

Gud är grunden för hoppet, se Ps 38:16, 62:6 och 146:5. Herren själv kallas för Israels hopp i Ps 71:5, Jer 14:8 och 50:7. Det är Gud som ska förverkliga hoppet. Nu är frågan om det eskatologiska hoppet omintetgör den bokstavliga förståelsen. Det finns många som menar att alla löften går upp i och fullbordas i Jesus Kristus. M Green menar till exempel att Israel inte ska hoppas på något annat.

Enligt min mening har Green fel. Redan i 1 Mos 49:1, 10 och 4 Mos 24:14, 17 talar profeten om vad Herren ska göra ”i kommande dagar”. Men kommande dagar är alltid kommande dagar. Hela Israel väntar på vad som kallas för HERRENS dag. Det är den yttersta dagen. Jag tycker att Gud lurar det judiska folket om han inte bokstavligt menar vad han faktiskt sagt. Jag tror inte att Gud ändrat sin plan med det judiska folket eller upphävt sina löften utan att den eskatologiska dimensionen tillkommit och behöver tolkas.

I judiskt tänkande är Guds verk både historiska och eskatologiska.⁸² Det historiska betraktas som ett föregripande av det eskatologiska. Vi kan också säga att det som sker hela tiden kulminerar i ändens tid.

Detta gör att det blir svårt att tolka profetiska texter. De profetiska utsagorna är båda historiska och eskatologiska på en och samma gång. De är bildliga, bokstavliga och tidslösa på en och samma gång. Det gäller även Matt 24-25.

Men vi kan dra en slutsats; nämligen den att eftersom allting har mål kan allting tolkas i ljuset av detta mål och få sin mening genom målet. Det kan också uppenbaras för oss vad som ska hända i den yttersta tiden. Därmed går vi över till vad som kallas apokalyptisk litteratur.

Apokalyps

Det grekiska ordet *apokalyps* betyder avslöjande, uppenbarandet av fördolda ting. Även om det är ett avslöjande är det svårtolkat. Historien är inte ett resultat av ett blint öde, utan ingår en del av Guds förutbestämda plan. Apokalypsen innehåller avslöjanden av hur Gud tänkt avsluta historien. Denna typ av litteratur förekommer inom alla religioner.

Jes 24-27, Hes 40-48 och Sak 9-14 är exempel på apokalyptiska texter. De är skrivna på 500-talet f Kr. Men det är först senare, på 200-talet f Kr som vi får hela böcker med sådant innehåll. Dit räknas 1 Henoksboken och Daniels bok, se Dan 2:13-45 och 7-12. I Nya Testamentet har vi Uppenbarelseboken och ungefär samtidigt skrevs 4 Esra och 2 Baruk. Den apokalyptiska traditionen finns med andra ord även i Nya Testamentet och Matt 24, Mark 13 och Luk 21 räknas som apokalyptiska texter.

⁸² Se till exempel texten om Davids son som ska bygga ett hus i 2 Sam 7:11-16. Hos profeten Sefanja talas om Herrens dag. Av Sef 1:18 framgår att hela jorden ska gå under och av 2:3 förstår vi att det inte behöver vara så. Är det två olika Herren vredes dagar? Ett tredje exempel är att Jesus förmedlar ett eskatologiskt rike in i tiden. Så överlappar historia och eskatologi varandra.

Den apokalyptiska traditionen går tillbaka på Skrifterna och avslöjar vad de säger om den yttersta tiden. Det hör till genren att författarna är anonyma och därför blir Jesu utsagor och Johannes uppenbarelser spännande undantag.

När vi läser apokalyptiska texter blir det klart att ingenting i historien sker av en slump. Tvärtom kan det stå i till exempel Matt 24:6 ”sådan måste hända”.

Syftet med de apokalyptiska texterna är inte att avslöja så mycket som att trösta och förmana Guds folk när det lider, Matt 24:4, 6, 13, 22. När de svåraste förföljelser äger rum skrivs apokalypser som handlar om alltings mening, om hur Gud ska gå till rätta med fienderna och hur allting ska återupprättas.

Den bokstavliga förståelse jag har påverkar min tolkning av Matt 24-25. Tolkningen blir i vissa avseende lättare och i andra svårare.

24:1-31 Allt ska brytas ner

Det eskatologiska talet är indelat i två delar, dels själva apokalypsen, avslöjandet av den yttersta tiden, dels sex liknelser om denna apokalyps. Det grekiska ordet *apokalypto* betyder avslöja eller uppenbara.⁸³

24:1-3 Templet ska brytas ner

24:4-31 Själva apokalypsen

24:4-8	Tecknen i världen
24:9-14	Tecknen i Kyrkan
24:15-28	Tecknen i Israel
24:29-31	Människosonens ankomst

24:32-25:46 Sex liknelser om den yttersta tiden

24:32-36	Liknelsen om fikonsträdet som grönskar
24:37-44	Liknelsen om inbrottstjuven. Som det var i Noas dagar
24:45-51	Liknelsen om den betrodde tjänaren. Den oanmälde herren
25:1-13	Liknelsen om de tio jungfrurna/brudtärnorna
25:14-30	Liknelsen om talenterna
25:31-46	Liknelsen om Domen

24:1-3 Templet ska brytas ner

V 1 låter oss förstå att Jesus nu inte längre hör hemma i tempelkulten. Han har uttalat verop av det gamla, vänt dem obotfärdiga ryggen och nu lämnar han templet och säger till sina lärjungar att allt de ser kommer att brytas ner. Det ska inte bara förstås som ett profetiskt ord om Jerusalems förstörelse som kom att äga rum 70 e Kr, utan lika mycket som att det gamla paradigmet, den gamla tidsåldern går mot sitt slut. Det verkar som att lärjungar förstår något av detta, eftersom de frågar Jesus om när det ska ske.

I 23:38 läser vi ”ert hus kommer att stå öde”. Det är en anspelning på ordet i 1 Kon 9:8 f och Jer 7:4-15. Jeremia fick se det första templets förstörelse, men han fick också profetera om det nya, i såväl bokstavlig som bildlig mening.

Det hus som en gång byggts ”sten för sten”, Hagg 2:16, ska nu monteras ner ”sten för sten”.⁸⁴ Detta det andra templet (ibland kallas det för det tredje eftersom det byggdes om ganska kraftigt) stod färdigt först 64 e Kr, endast sex år före sin undergång. När Jesus satt med lärjungarna på Olivberget och såg ut över tempelplatsen frågade de när templet skulle raseras, när Jesus ska komma tillbaka och tiden ta slut. Lägg märke till

⁸³ Ett antal kommentatorer menar att talet utgörs av kapitel 23-25. Kapitel tre börjar på samma sätt som Bergspredikan och de sju veropen svarar mot de åtta saligprisningarna. I Bergspredikan, som kommer i början av Jesus tjänst, börjar något nytt och i kapitel 23-25 avslutas det gamla.

⁸⁴ Jeremia verkade fram till Jerusalems förstörelse 586 f Kr och Haggai som verkade 520 f Kr fick uppmuntra folket till att bygga templet. Lägg märke till att de båda menar att hjärtats gudstjänst är viktigast, något som även Mik stryker under innan han i Mik 3:12 talar om att Jerusalem ska bli en stenhög.

att de kopplade samman dessa tre händelser. Sådant var det judiska mönstret. De tänkte sig att offerkulten och templet ska stå till tidens slut. Det finns hos dem ingen tid mellan de olika skeendena.

Det berättas att den kände rabbinen Jochanan den Zakkai, samtida med Jesus, tröstade sina lärjungar när de såg hur templet raserades. Han sa: Det finns ett annat sätt att sona Israels synder, att leva i rättfärdighet. Men det verkar inte som att Jesu lärjungar förstått detta när de sitter med Jesus på Oljeberget. Vilka är då tecknen?

Jag kommer nu att peka på att Jesu svar riktas till tre olika miljöer.⁸⁵ Det handlar om tecknen i världen, v 4-8, i kyrkan v 9-13 och om tecknen i Israel v 15-28. Bildspråket är hämtat från Skriften, det vi kallar Gamla Testamentet.

24:4-8 Tecknen i världen

Jesus nämner fyra olika tecken, falska messiasgestalter, krig, hungersnöd och jordbävningar. Men innan vi ser närmare på dessa tecken ska vi lägga märke till att Jesus talar till sina samtida lärjungar. De förväntade sig att allt detta skulle ske under deras tid. Inte desto mindre gäller orden genom alla tider också oss.

Jesus säger: ”Se till att ingen bedrar er.” Det ligger nära till med ett bedrägeri också i vår tid, eftersom för det första texter och utsagor går att strukturera på så många olika sätt och med så många olika infallsvinklar. För det andra kommer alla utsagor vilka de är att i sig vara otillräckliga. För det tredje talar vi om sådant vi inte känner till, v 36. Kanske vore det därför riktigtast att inte kommentera detta Jesu sista tal alls, utan bara läsa det som det står.

Jesus fortsätter:

Ty många skall komma i mitt namn och säga: Jag är Messias, och de skall leda många vilse. (v 5)

De flesta kommentarer talar här om personer som gjort anspråk att vara Messias, sådana skulle komma enligt 5 Mos 13:1 ff. Teudas och Judas, se Apg 5:36 och 37, är exempel på sådana. Simon bar Kochba som betyder stjärnans son är en tredje Messias gestalt, 4 Mos 24:17. Han ledde upproret mot romarna i det judiska kriget, del 2, 132-135 e Kr. Rabbinen Akiba trodde att bar Kochba var den rätte Messias. Och sådana uppträder i vår tid och kommer säkert att göra det också globalt i den yttersta tiden, som antikrist, det vill säga i hans ställe.

Här vill jag skjuta in en egen kommentar även om jag inte funnit stöd för den i kommentarerna. Det grekiska språket använder sig inte av skiljetecken. Därför tror jag v 5 kan läsas

Ty många skall komma i mitt namn och säga (att) jag är Messias, och de skall leda många vilse. (v 5)

⁸⁵ Detta är min egen tolkning. M Green menar att den som tolkar kan bestämma sig för ett tema, till exempel ”tidens slut”, ”Jerusalems fall” eller ”Jesu återkomst” och sedan förstå hela 24:4-31 i ljuset av detta tema. Andra perspektiv kan vara försök att datera återkomsten eller läsa in Israels återkomst, något som Green avvisar.

Med det sättet att läsa blir varningen än mer befogad. Villolärarna är inte uppenbart onda så att alla genast känner igen dem. Jesus säger dessutom att de kommer i hans namn, de är med andra ord kristna.

Den yttersta tiden kommer att märkas av över hela världen. V 7 säger att ”folk (grekiska *ethnos* syftar på hednafolken) ska resa sig mot folk”. Det grekiska ordet kan användas om etniska krig.

Krig, jordbävningar och hungersnöd är globala katastrofer och hotar alltid att avsluta den mänskliga existensen. Dessa utsagor är eskatologiska, men de säger ingenting om tidpunkten för den yttersta tiden. I vår tid menar emellertid många att den annalkande katastrofen är inbyggd i miljöförstörelsen även om den ännu inte är utlöst.

Jesus säger att ”sådan måste komma”. Varför det? Därför att ondskan alltid kommer till uttryck och slutar i död. Men slutet är också början på något nytt. Av v 8 förstår vi också att Jesus själv menar att dessa tecken inte är tecken för den yttersta tiden, utan endast början på slutet.

24:9-14 Tecknen i Kyrkan

Så kommer vi till tecknen i kyrkan, v 9-14.⁸⁶ Dessa är förföljelser, förräderier och laglöshet.

Vi har sett att Guds närvaro i tiden är ett hot för den oomvända människan. När Kristi Kyrka växer i kraft och styrka måste världen reagera. Här målar Jesus upp en bild där de kristna kommer att förråda och hata varandra. Det här är ord som de första kristna förstod under de första förföljelserna när de tvingades av kejsaren till att förråda varandra. Men det är också ord som är riktade till oss.

Vi går in i en tid som kallas för den postmoderna tiden och som präglas av det mångkulturella samhället. Många samhällsteoretiker och teologer menar att det finns olika slag av pluralism och talar dels om den deskriptiva pluralismen och dels om den ideologiska pluralismen. Den förra beskriver vårt samhälle och försöker rätta sig efter det, medan den andra inte tolererar alltings relativitet. Därigenom blir den ideologiska pluralismen aggressiv och tvingar medborgarna till oriktiga ställningstaganden. Detta skeende auktoriseras genom falska profeter.⁸⁷

Jesus talar om ännu en följd. Han säger att kärleken kommer att svalna hos de flesta. Jämför detta med Paulus ord i 2 Tess 2:1-12, särskilt v 8. Men den som håller ut till slutet, grekiska *eis telos*, skall bli frälst.

V 14 avslutar detta avsnitt genom att tala om missionen, något jag ska återkomma till när vi avslutar med kapitel 28. Lägg här endast märke till att Jesus inte säger att kyrkan kommer att erövra världen.⁸⁸

⁸⁶ Också här talar Jesus till sin samtid. Ändå kan vi se hur tiderna kommer samman i hans utsagor. Dan 11:33-12:4 anses utgöra bakgrunden, Jesus samtiden och vi den yttersta tiden.

⁸⁷ Om falska profeter, se kommentaren till 7:15-23

⁸⁸ H Odeberg menade i sin originella utläggning av 13:33 att församlingen inte ska erövra världen utan infiltreras av världen. Jag kommer i kommentaren till 26:13 att återge de tankar David J Bosch har i sin bok *Transforming Mission*. Det är den lilla gemenskapens trovärdighet som kommer att avgöra utgången av vår tids mission. Se Matt 26:13.

24:15-28 Tecknen i Israel

Jag vill börja med att påminna om att följande avsnitt enligt min mening inte är fortsättningen på det föregående, utan är tecknen i Israel.⁸⁹

Matteus hämtar uttrycket ”förödelsens styggelse” från Daniel 11:31, 12:11 och 1 Mack 1:54. Det handlar om hur Israel ska invaderas och om hur inkräktarna vanhelgar templet, ”på helig plats”. I 1 Mack syftar det på den syriske kungen Antiochus IV Epifanes som, 164 f Kr, satte upp sin bild på platsen för brännofferaltaret. Jesus talar om denna invasion som plötslig och överraskande. Människor hinner inte ens få med sig det mest nödvändiga. Denna händelse (dessa?)⁹⁰ ska bli så svåra att de saknar motstycke.

I v 20 uppmanar evangelisten det judiska folket att de ska be att detta inte inträffar på vintern eller på en sabbat. Här förstår vi att det är det judiska folket som åsyftas, eftersom det handlar om sabbaten. På sabbaten får en jude inte förflytta sig mer än en kortare sträcka, ungefär en kilometer. Det är illa att behöva fly, men lika illa att behöva bryta sabbatsbudet. Vi kan tycka att detta är obegripligt, men inte judarna. Av dessa versar framgår också bönen betydelse. Gud kommer att höra, och i viss mån besvara, de böner som bes. Det heter till och med i v 22 att Gud kommer att förkorta lidandet för ”de utvaldas skull”, det vill säga för judarnas skull.

Nästa avsnitt, v 23-28, lyfter på nytt fram övertygelsen att många messiasgestalter ska försöka lura det utvalda folket. De kommer att använda sig av tecken och under, men det är inte fråga om vad man (trollkarlar och magiker av olika slag) kan göra, utan fråga om *vem man är*. Denna varning fann vi redan i v 5 och v 11.

Om det kommer en blixst från öster och går mot väster ser alla den. Om det ligger ett kadaver i öknen kan du vara säker på att det inte dröjer länge förrän gamarna är där. Lika tydligt blir det när Människosonen kommer åter.⁹¹

En sammanfattning av de tecken vi läser om i Matteus ser ut som så:

- Falska Messiasgestalter
- Krig
- Hungersnöd
- Jordbävning

⁸⁹ Det finns teologer som noggrant försökt att fastställa vilket datum Jesus kommer tillbaka.⁸⁹

Förväntningarna på Jesu återkomst präglade de första kristna. Det är rätt att också vi åstundar hans återkomst, men Jesus säger själv att inget vet dagen, v 36. Det har funnits framför allt tre motiv bakom dessa spekulationer. Det första kallar Green för profetisk lek. Det är människor som profeterar, men inte har tacksning för profetierna. Det andra motivet kallar han för nummerleken. Det syftar på dem som använder sig av talen i profeten Daniels bok eller i Uppenbarelseboken och sedan försöker räkna fram dagen. När misräkningen är ett faktum säger de bara att de räknat fel och sedan fortsätter leken. Det tredje sättet är att ställa samman tidstecknen och jämföra dem med samtiden. Luther gjorde en sådan sammanställning och menade att den yttersta dagen inträffar 1530. Jesus sa att han inte visste när den yttersta dagen inträffar och vi kan vara helt säkra på att ingen annan heller vet det.

⁹⁰ Jag antyder här flera tillfällen. År 70 vid Jerusalems förstörelse flydde många kristna till staden Petra i bergen. I den andra delen av det judiska kriget 132-135 flydde många till Massada. Vad det judiska folket för övrigt gått igenom behöver knappast påminnas om, ändå tycks det värsta återstå.

⁹¹ För uttrycket Människosonen se särskild kommentar på sid 73

- Förföljelse
- Förräderi
- Laglöshet
- Israel invaderas
- Falska Messiasgestalter

24:29-31 Människosonens återkomst

Det finns många texter i Gamla Testamentet som handlar om ”Herrens dag”, till exempel Jes 13:9 f och Joel 3:12 ff, som kanske var samtida med Jesaja. I v 29 och 30 ser vi ett kombinationscitrat av dessa och andra liknande versar. Dessa förbinder Matteus med Jesu återkomst. På det sättet blir Herrens dag den dag då Jesus kommer åter.

Då kommer alla folk att jämra sig och då kommer de utvalda att församlas, v 30 och v 31. Evangeliet om vem Jesus är och vad han gjort kommer från judarna och har gått ut i hela världen. Men av v 14 förstår vi också att det har sin tid. När evangeliet nått alla folk kommer ändens tid, den tid då Israel ska återupprättas, v 31.

Med risk för att säga för mycket vill jag ändå berätta om hur min gode vän P-I Storm brukade sortera de mängder av profetior som finns om det judiska folket i fyra grupper. Israel ska

förskingras,	3 Mos 26:33, 5 Mos 4:27, 28:64 f
bevaras i förskingringen,	3 Mos 26:44, 5 Mos 4:30 f
återvända till landet och	Jer 24:6, 29:14, 31:4 f, Amos 9:11 ff
upprättas i ändens tid.	Jer 24:7, 31:31 ff

Judarna väntade på att Gud själv ska komma på den yttersta dagen, och den kristna förkunnelsen till dem anspelade på detta, se Apg 2:38, 3:19 ff. Se också Paulus i Rom 11:1, 7, 11b-15. Petrus går så långt att han menar att Israels omvändelse är en förutsättning för Jesu återkomst.

I Dan 7:13 f talas om Människosonen som får all makt och ära och rike och i v 27 ges detta till ”det folk som är den Högstes heliga”, det vill säga det judiska.

Är det inte detta Matteus anspelar på när han i v 31 talar om att ”hans utvalda” ska församlas? Jag tror det och läser gärna v 32 f i det ljuset. Fikonträdet är en bild för Israel. Orden i v 33 ”när ni ser allt detta” behöver tolkas. Vilket ”allt detta”? Det kan syfta på allt Jesus talat om eller på fikontraftet som knoppas, eller både och. Fornberg nämner ingenting om Israel och Green tar starkt avstånd från denna tolkning. Green menar att det är spekulationer och att löftena till Israel gått i uppfyllelse i Jesus eller så handlar det om Israels omvändelse till Jesus. Men inte om ett fysiskt eller politiskt återvändande hur lockande tanken än tycks vara, skriver Green.⁹²

Men, menar jag, Israels hopp är ett politiskt hopp och vill ange sex argument. Det första är att Israels hopp redan från början är ett politiskt hopp. Gud kallar Abram till

⁹² se också not 85

ett land och lovar honom och hans folk en framtid i detta. Israel blir Guds förstlingsfolk. Alla andra folk är också Guds folk, men Israel är Guds redskap i världen. Det tjänstgör som en utställningsmonter där Gud visar upp sig. Det Han gör för och ibland dem gör han senare genom Jesus för alla folk. Israels folk blir det brohuvud Gud använder sig av när han kommer till jorden, för första gången och för sista gången.

Fjellstedt skriver i sin kommentar att fikonsträdet är det träd som slår ut i blom sist av alla träd. Därför vet vi att sommaren är nära när det sker. Israel är det första folket men det sista som omvänder sig. Detta är mitt andra argument.

Jag har stor respekt för Green, men tycker för det tredje att det är underligt att de bokstavliga löften som Gud gett till Israel nu reducerats till att vara andliga. Det stämmer dåligt med min bild av historiens Gud.

För det fjärde talar sammanhanget för att bilden syftar på Israel, såväl det omedelbara sammanhanget i v31 som helheten.

För det femte har jag svårt att förstå att både Fornberg och Green tolkar Jesu förbannande av fikonsträdet i 21:18 ff som om det gäller Israel. Då pekade de på Jer 8:13 och Mika 7:1-4 och menade att bilden av Israel som ett fikonsträd är en klassisk bild.⁹³

Varför ska alla folk jämra sig när de ser Människosonen komma enligt v 30? Jo, och detta är mitt sjätte argument, därför att i samma stund som hedningarnas tid är förbi och de har förskjutit Jesus, världen blir inte kristnad, har Israel omvänt sig och det blir uppenbart för alla vem som är Herren. I den stunden finns ingen ursäkt. Läs här Sakarja apokalypsen!⁹⁴

Israel omvänder sig när Jesus (i det fördolda) kommer tillbaka. Då blir det judiska folket ledande på jorden, uppräckandet sker och vi går in i en tid av fred på jorden, tusenårsriket. Vi får med denna tolkning skjuta in Israels omvändelse som nr fyra i schemat på sidan 121.

Skapelsen var god, men en katastrof inträffade och det judiska hoppet är alltings upprättelse. Frågan är om det också är vårt hopp?

Israels framtids hopp väntar på ett återupprättande av Löftets land och utifrån det ett återupprättande av hela världen. Himlen vann aldrig insteg i Israel som eskatologins slutmål. Att Guds folk till sist skulle bo i himlen, är en för Israel helt främmande tanke.⁹⁵

⁹³ Green, sid 222

⁹⁴ JNT har en intressant kommentar redan till v 30 som ytterligare kan stärka vad jag förespråkade om Israel som fikonsträdet. Stern skriver att orden i v 30 ”jordens alla folk ska jämra sig” kan översättas ”Landets alla stammar ska jämra sig”, jämför kommentaren till 5:5. Då faller den så kallade Sakarja apokalypsen, Sak 12:1-13:6, på plats. V 31 som talar om ”ett starkt basunljud” menar Stern handlar om *shofar* det vill säga det horn som kallar samman den judiska högtidsförsamlingen, 3 Mos 25:9, Jos 6:4, Dom 3:27, 7:16, 2 Sam 2:28, Neh 4:18,10 och i NT 1 Kor 15:52, 1 Tess 4:16 och Upp 8:2. Därmed skulle hela avsnittet 24:15-28 handla om just tecken i Israel.

⁹⁵ Utmem, sid 26 Gud ska bo på jorden.

Det finns åtskilliga profetior i Skrifterna om Herrens dag. Den följs av såväl dom som upprättelse, men hur det förverkligas är och förblir oklart. Texter som pekar på en skapelsens återupprättelse finns bland annat i Jes 9:1-6, 11:1-9, 25:6-8, 35:5-9, 65:17-25, 66:18-21, men även Hes 33-42, Dan 7, Sef 3:8-9 och Mik 4:1-4.

Det verkar emellertid som om profeterna aldrig förstod den tid som finns mellan den historiske Jesus och hans återkomst i härlighet som världshärskare. Den tid vi kallar Kyrkans tid. Hur har Kyrkan då förstått den yttersta tiden tidigare?

1. De första kristna väntade på Jesu återkomst och Israels upprättelse, Apg 1:6 Kyrkofäder som Irenaeus, Hippolytos och Tertullianus trodde på Jesu återkomst och Israels omvändelse, som Paulus i Rom 11:1, 11-15, 25-32.
2. I det grekisk-hellenistiska paradigmet förstod man Jesu Kristi ankomst i och genom Ordet och Sakramenten.
3. Det romersk-katolska paradigmet, som börjar med Augustinus, tolkade det så att Kyrkans tid och tusenårsriket är detsamma.
4. Reformatorerna ställde sig avvisande till tusenårsriket, dels därför att det var omöjligt att tänka sig Israels politiska upprättelse, dels därför att sekterister ofta talat om tusenårsriket och reformatorerna var måna om att avskärma sig från dem.
5. Upplysningstiden var starkt individualistisk och pietisterna upplivade tron på tusenårsriket.⁹⁶
6. Vår tid?

Till sist ska sägas att Skriften inte stöder någon evolutionistisk optimism, en vanlig tanke inom till exempel befrielsesteologin. Läran om tusenårsriket kan bara förstås som ett Guds maktfulla ingripande i historien.

I trosbekännelsen finns med att vi tror på och väntar Herrens dag, men när eller hur det ska gå till förblir i hoppet. Du är med andra ord fri att hoppas! Vi går därmed över till den andra delen av det eskatologiska talet som innehåller sex stycken liknelser om den yttersta tiden. Dessa är:

24:32-36	Liknelsen om fikonsträdet som grönskar
24:37-44	Liknelsen om inbrottstjuven.
24:45-51	Liknelsen om den betrodde tjänaren.
25:1-13	Liknelsen om de tio brudtärnorna
25:14-30	Liknelsen om de anförtrodda punden
25:31-46	Liknelsen om Domen

Den första har vi redan försökt att tolka. Nu går vi över till den andra,

24:37-44 Liknelsen om inbrottstjuven.

Den här liknelsen är inte svår att förstå. Poängen är helt enkelt att *parusin* kommer överraskande, plötsligt är den över oss. Liknelsen angår oss alla eftersom den inte vänder sig till syndare och inte kan betraktas som ett straff. Det är helt vanliga människor som sover, äter och arbetar som vanligt som plötsligt erfar Jesu ankomst.

⁹⁶ Se *Nordisk Teologisk Uppslagsbok*, spalt 458 f, band II

Det gäller att vara beredd. Denna tanke kännetecknade det första paradigmet, det apokalyptiska. Du ser spår av det också i 1 Tess 5:2, 4, 2 Petr 3:10 och Upp 3:3 och 16:15.

När det är sagt ska vi ändå lägga märke till att några stannar kvar som om ingenting har hänt. Sannolikt var det så att de första kristna tänkte sig först en osynlig ankomst och först senare en ankomst i härlighet. Däremellan går det tusen år, se kommentaren på sid 120 f.

24:45-51 Liknelsen om den betrodde tjänaren.

Den här liknelsen antyder att Herren kanske inte kommer så fort de tänkt sig och den kristna berättelsen drar ut på tiden. Det är därför som framför allt Paulus tvingas skriva i sina brev om hur en kristen ska leva och hur församlingen ska organiseras. De fick ställa in sig på en längre tid. Det är särskilt i 2 Petr brev detta blir tydligt, se 2 Petr 3:3 f.

Av vår liknelse framgår att Herren kan komma när som helst, men det kan också dröja. Poängen blir då att vara både beredd och uthållig, att förvalta den tid vi har på ett riktigt sätt. Det är troligen på det här sättet missionstanken blir levande. Tiden fram till Jesu ankomst ska ägnas åt mission. Den historiske Jesus hade vänt sig till det judiska folket, nu ska evangeliet i en fas 2, för att tala med Göran Larsson, ut till hedningarna. Se 10:5 f, 15:24, 24:14, 26:13, och 28:18-20.

Texten väcker hos mig fler tankar än de jag kommenterat. Tankar om vem som är god eller ond, vad betyder rätt mat i rätt tid och hur allvarligt menat är slutordet om förkastelsen. Men jag ska återvända till dessa tankar eftersom kommer igen i de senare liknelserna. Och därmed kan vi gå över till den tredje liknelsen om den yttersta tiden.

25:1-13 Liknelsen om de tio brudtärnorna

Nu har vi tre utförligare liknelser framför oss fyllda av detaljer och omskrivningar. De har det gemensamt att de handlar om hur vi ska förvalta våra liv och hur plötsligt domen kommer då vi ska göra räkenskap. Liknelsen om de tio brudtärnorna vill inskräpa vikten av ett rätt leverne.

Även om detaljerna inte ska tolkas allegoriskt är det uppenbart att bilderna utgörs av kända metaforer. Brudgummen är Kristus som väntas komma på den yttersta dagen. Brudtärnorna eller bruden är kyrkan. Dröjsmålet speglar det faktum att Jesus dröjer. Bröllopsfesten är de frälstas tillvaro i himmelen. Men huvudpoängen är den olja som fem av dem har medan de andra fem inte har den. Denna olja kan tydligen inte heller överföras från den ena till den andre.

Fornberg menar att denna liknelse kan jämföras med den om de två husbyggarna i 7:24-27. Det sades om dem ”den som hör dessa mina ord och handlar efter dem”. Den kloke är den som inte bara hör utan också gör Herrens ord, det vill säga lever ett rätt liv. Detta är det judiska perspektivet; ett rätt liv är kriteriet för vem som är ett Guds barn. Jag tror att det är så denna liknelse ska förstås. Men för att det ska låta rätt i ett kristet perspektiv måste vi lyfta fram orden i 7:23 och 25:12: Jag känner er inte. Ur ett kristet perspektiv är gemenskapen mellan Gud och människa avgörande.

Oljan i vår liknelse är därför ur judiskt perspektiv ett rätt liv och ur kristet perspektiv en rätt tro (gemenskap). Det kristna perspektivet tar inte bort det judiska. Det finns en poäng i att livet i den helige Ande alltid tar sig uttryck i gärningar. Däremot är det judiska perspektivet otillräckligt. Lägg också märke till tillämpningen av texten. De tio brudtärnorna är alla "kristna", men bara fem håller måttet. De andra tror sig vara kristna, men är det inte. De är därför hycklare. De försöker leva ett kristet liv utan att vara kristna.

Uppmaningen att vaka betyder därför se till att du lever av evangelium!

25:14-30 Liknelsen om de anförtrodda punden

Den här liknelsen saknar inledning och börjar abrupt med att en man ska resa bort. Temat är egentligen detsamma som i föregående liknelse, men med den skillnaden att tio brudtärnorna hade kort väntetid och tjänarna här har en lång väntetid. Liknelsen handlar om att troget förvalta de gåvor vi har fått. Det kan vara en ovanlig tanke för oss västerlänningar att vi ska göra räkenskap för våra liv, men en självklarhet för den bibliska miljön.

Den man som bara hade fått en talent, det vill säga 6000 dagslöner, visade en uppenbar nonchalans.⁹⁷ Han kritiseras inte för bristande förmåga, utan för bristande vilja. När han sedan konfronteras av sin herre har han mage att skylla på dennes hårdhet.

Vi förstår av denna liknelse att ett rätt förvalterskap är ett villkor för att få vara med i vår Herres glädje. Kom ihåg vad vi sa om den förra liknelsen; ur judiskt perspektiv handlar det om ett rätt liv och ur ett kristet perspektiv om att förvalta den trons gåva vi fått av Herre. Det senare tar sig uttryck i det förra.

Nu blir det lättare för oss att förstå v 29. Den som har tro och förvaltar denna kommer att växa till i tro, men den som slarvar med sitt förhållande till Herren och den gåva hon eller han fått kommer också att mista den. Vi förstår då hur viktigt det är att inte låta den kristna tron stanna vid ett intellektuellt försanthållande, utan låta den prägla våra liv.

Domen

Men vad betyder det att kastas ut i mörkret där man gråter och skär tänder? Uttrycket i v 30 är typiskt matteanskt och tydligt viktigt eftersom han använder det sex gånger, 8:12, 13:42, 50, 22:13 och 24:51.

Profeten Jes 25:6-9 beskriver vår Herres glädje, festmåltiden, Lammets bröllop. Se också Ps 22:27 ff. Denna bild är levanden ännu när vi kommer till tiden för Jesus, se 8:11 f.

⁹⁷ En denar eller silverpenning motsvarar en dagslön. 6000 dagslöner är med andra ord mer än 15 årslöner. Om vi översätter detta till våra dagar har den som fått en talent fått knappt 50 miljoner. Jämför med 18:24

Det judiska folket föreställde sig att Gud skulle inte bara återupprätta Israel, utan också ställa till en stor fest till vilken ”alla hednafolk ska strömma”, Jes 2:2-4. Herren Gud ska döma dessa folk och de som inte håller måttet får inte vara med på festen.

I Visheten 11-15 kan vi läsa om hur judarna uppfattade domen. Se också Ps 79:1-6, 13 och Joh 7:49. Det judiska tänkandet kan sammanfattas i fyra punkter:

1. Guds Vrede gäller inte juden
2. Juden har ju kunskap om Gud och Hans vilja
3. Om Gud dömer juden gör Han det milt
4. Därför ska judar döma andra med samma milda mått

Det finns hedningar som inte håller måttet och som får stanna utanför.

Men när vi kommer till 8:11 ff säger Jesus det helt obegripliga: att rikets barn ska kastas ut i mörkret och officeren får sitt ner vid bordet. Redan Johannes döparen hade talat i den andan, se 3:7-10. *Jesus har med andra ord infört ett helt nytt kriterium!* Det är de som håller sig till Honom och det Han har gjort som får del av det Han gjort. Denna förståelse är tydlig vid en läsning av de övriga sammanhangen. Det betyder dels att vi inte längre talar om judar och/eller kristna utan att alla är välkomna genom Jesus, dels att varningens ord riktas till både judar och/eller kristna. Detta blir tydligt när vi läser de andra ställena i Matteus.

Men vi ska göra ytterligare två iakttagelser innan vi tar oss an näst liknelse. För det första heter det i 13:42 att Herrens änglar vid tiden för domen ska skilja mellan onda och rättfärdiga. Domen är ett urskiljande eller åtskiljande på samma sätt som det var i skapelsen.

Den andra iakttagelsen gör vi genom att läsa Matt 5:12, 6:19, 16:27 och 19:21 där det talas om att var och en ska dömas efter sina gärningar och om att samla sig skatter i himlen.⁹⁸

Och därmed är vi redo att ta oss an den sjätte och sista liknelsen om den yttersta tiden.

25:31-46 Liknelsen om Domen

Återigen får vi anledning att reflektera över Jesu dubbla ankomster. I 24:29-31 syftade texten på det judiska folket och uppföljningen i v 37-42 likaså. Jag menar därför att också detta talar för Jesu dubbla ankomst, först osynlig och sedan i härlighet. I den första ankomsten samlar Han sina utvalda, äger uppryckandet rum och tusenårsriket inleds. Den andra ankomsten sker i härlighet och då samlas ”alla folk”, v 32. Här sker inte något uppryckande utan en slutgiltig dom.

Jesus använder sig av en vanlig bild. Det är herden som särskilt under vintern skiljer mellan fåren och getterna. Getter behöver få komma inomhus eftersom de annars far illa. Fåren klarar sig däremot fint utomhus. Men när Jesus sedan talar om hur han sätter sig på härlighetens tron säger han aldrig att detta skulle vara en liknelse i vanlig mening. Scenen beskrivs som att det faktiskt ska gå till som han säger. Även om det

⁹⁸ Jämför dessa texter med 1 Kor 3:14 f och Upp 20:11-15

inte är nödvändigt att förstå scenen bokstavligt så är saken tydlig. Jesus talar om den dubbla utgången.

Det går att förstå dessa texter på två olika sätt. Antingen är dessa historiska, det vill säga bokstavligt eller ska de läsas bildligt. Jag föredrar att läsa dem historiskt. Det främsta skälet bakom detta är inkarnationen. Gud har blivit människa, tron blir gärning, eskatologin blir historia. Till syvende och sist ligger allt i Guds händer och det blir som det blir.

Jag vill här gå direkt på vad jag uppfattar som tolkningsnyckeln till den här texten; nämligen begreppen ”min Faders välsignade” och ”ni förbannade”, v 34 och v 41. Dessa begrepp svarar mot de tidigare begreppen ”goda och trogna tjänare” och ”onde och late tjänare”. De svarar också mot begreppen ”de förståndiga brudtärnorna” och ”de oförståndiga brudtärnorna” och andra liknande begrepp, ”fåren” och ”getterna”. Vilka är dessa? Varje läsare av denna kommentar torde vara klar över detta vid det här laget. Det handlar om att leva i gemenskap med Jesus, tro, leva i Anden, göra goda gärningar och dess motsatser.

När vi antagit tolkningsnyckeln öppnar sig berättelsen om domen. Vi ser först på ”min Faders välsignade”. De visste inte att de gjort goda gärningar mot hungra, törstiga, nakna och fängslade. Deras goda gärningar sker nämligen utan beräkning. Gärningarna är spontana och hör samman med trons liv. Det hör också till saken att de redan lever i gemenskapen med Gud och därför inte behöver göra goda gärningar för att få gemenskap med Gud. Gärningarna är helt osjälviska.⁹⁹ Allt det goda som dessa människor gjort *tillgodoräknas* dem på domens dag, v 40.

När det gäller ”de förbannade” gäller motsatsen. Det handlar inte om vad de gjort, ty vad de än gjort är det otillräckligt. Det avgörande är inte vad vi gjort eller inte gjort utan vilka vi *är*. Herren påminner dem om vad de inte gjort, v 45 och detta *hålls emot* dem. Detta är på så sätt och vis ett svepskäl, eftersom grundproblemet är att Herren inte känner dem, de tillhör inte honom, utan har valt sin egen väg. Därför har de kommit att räknas till dem som är utanför, till de förbannade. Det är otron som skiljer oss ifrån Gud. Denna tanke dominerar Johannesevangeliet, se till exempel Joh 16:8 f.

Vi ska också lägga märke till att det i v 34 heter att riket stått färdigt från världens begynnelse och att det väntar på att vi ska inta det. Detta syftar på Edens lustgård som nu bevakas av keruberna och det flammande svärdets lågor, 1 Mos 3:24, och som hindrar oss från att äta av Livets träd. Det är det förlorade paradiset som väntar på oss och som beskrivs i Uppenbarelseboken, se till exempel Upp 21 och 22:2. Jag påminner om att jag lämnar öppet om detta ska förstås bokstavligt eller bildligt, men menar att de första kristna sannolikt förstod detta bokstavligt.

I v 41 heter det att den eviga elden är beredd åt djävulen och hans änglar. Den är inte tillredd för människor. Om/när människor vistas där är det med andra ord mot Guds vilja.

Till sist ska vi säga att alla, såväl judar som kristna, ska dömas efter de gärningar vi gjort mot vår nästa, ty dessa gärningar är gärningar mot Jesus själv, v 40 och 45.

⁹⁹ Det går inte att utläsa av den här texten, men jag menar att det går att haka på Jesu ord i 6:19 f här.

Evangelium enligt Matteus

Gud kom till judarna genom Abraham, Moses, torahn och profeterna. Gud kommer till oss genom de nödställda. Du kan inte hjälpa alla nödställda, men dina närmaste. Ingen kan hjälpa alla, men alla kan hjälpa någon.

24:37-44	Liknelsen om inbrottstjuven.	Parusin kommer plötsligt
24:45-51	Liknelsen om den betrodde tjänaren.	Parusin dröjer
25:1-13	Liknelsen om de tio brudtärnorna	Parusin & ett rätt leverne
25:14-30	Liknelsen om de anförtrodda punden	Parusin & ett rätt förvaltarskap
25:31-46	Liknelsen om Domen	Parusin & domen

Så har Jesus svaret på de tre frågorna: När ska templet rivas ner? Vad blir tecknet på din återkomsts? och Vad blir tecknet på den här tidsålderns slut?

Det eskatologiska talet avslutas i 26:1.

Kap 26-28 Fullbordandet

Nu återstår själva fullbordandet, Jesus Kristi död och uppståndelse. När vi läser Paulus-breven eller Petrus-breven blir det nästan övertydligt att hela evangeliet sammanfattas i Jesu död och uppståndelse, i ett budskap på grekiska kallat *kerygma*, Rom 4:25. Detta anses vara den första kristna trosbekännelsen och kom till uttryck i den dagliga nattvarden. Därför är det inte underligt att denna händelse tar så stort utrymme redan i Matteusevangeliet. Det bekräftar snarare dess avgörande vikt. De återstående tre kapitlen kan struktureras på följande sätt:

- 26:1-16 Jesu lidande förbereds**
 - 26:1-5 Planer på att döda Jesus
 - 26:6-13 Kvinnan med balsamflaskan
 - 26:14-16 Judas Iskariot förrädaren

- 26:17-29 I nattvardssalen**
 - 26:17-19 påskmåltiden förbereds
 - 26:20-25 Jesus pekar ut förrädaren
 - 26:26-29 Den sista måltiden

- 26:30-56 På Oljeberget**
 - 26:30-35 Jesus förutsäger Petrus förnekelse
 - 26:36-46 Jesus i Getsemane
 - 26:47-56 Jesus fängslas

- 26:57-27:10 Inför Kajafas**
 - 26:57-68 Förhöret inför Stora rådet
 - 26:69-75 Petrus förnekar Jesus
 - 27:1-2 Rådets beslut
 - 27:3-10 Judas död

- 27:11-31 Inför Pontius Pilatus**
 - 27:11-14 Jesus ställs inför Pilatus
 - 27:15-26 Barabbas friges och Jesus fängslas
 - 27:27-31 Soldaterna hånar Jesus

- 27:32-56 Jesus korsfästes**
 - 27:32-44 Korsfästelsen
 - 27:45-50 Jesus dör
 - 27:51-56 Händelserna vid Jesu död

- 27:57-28:15 Den tomma graven**
 - 27:57-61 Jesu gravläggning
 - 27:62-66, 28:4,11-15 Gravvakten
 - 28:1-10 Jesus uppstår från de döda

- 28:16-20 Missionsbefallningen**

I själva verket har fullbordandet funnits för våra ögon ända sedan vi började vårt studium av Matteus. Redan när Jesusbarnet ligger i krubban faller korsets skugga över honom., Herodes står efter hans liv, 2:16 ff, och familjen tvingas fly till Egypten. Genom födelseberättelsen stod det klart för oss att denne Davids son också är Guds Son, men att han ska leva under samma villkor som vi. Johannes döparen är den förste som förstår att Jesus inte är vem som helst och vill först inte döpa honom, utan själv bli döpt av Jesus. När Jesus frestas av djävulen sker det genom att denne ifrågasätter Jesus som Guds Son, men Jesus är trygg i sin identitet och kallelse och går segrande ur frestelserna. I en mening är dessa prövningar teoretiska och likaså den strid som blir allt häftigare ju längre vi in i Matteus kommer. Nu däremot kommer vi till praktik. Nu ska det visa sig om Jesus är Guds Son, 27:40 och 43. Jesus stiger inte ner från korset, eftersom hans kallelse fullbordas just där, men uppväcks sedan från de döda och därmed står det klart att han är Guds (odödlige) Son.

26:1-16 Jesu lidande förbereds

Vi börjar nu det som kallas för passionshistorien, Jesu Kristi lidandes historia.

26:1-5 Planer på att döda Jesus

Nu har Jesus undervisat färdigt. I v 1 står det: ”När Jesus hade avslutat hela detta tal ...” Uttrycket påminner om 5 Mos 32:45 f där Moses slutar sitt tal. Jesus är den profet som Moses talat om, 5 Mos 18:15.

Det är inga nya planer som kommer till uttryck i v 2. Jesu har förutsagt sitt lidande tre gånger, 16:21, 17:22 f och 20:18 f.

Redan i 12:14 när Jesus botat en sjuk på sabbaten överlade fariséerna om att döda honom. Det är första gången påskan nämns i Matteus. Nu är det två dagar kvar till påsk, den högtid då det judiska folket firade uttåget ur Egypten. Påsk är hebreiska *pesach* och betyder ”gå förbi”. Påskalammet slaktades den 14 Nisan, men högtiden börjar kl 18 kvällen innan, och är det judiska folkets största högtid, 2 Mos 12:42. Bakgrunden, och den förebildliga, profetiska händelsen återfinns i 2 Mos 12-13:16. Jesus framstår som den som har full kontroll över händelseutvecklingen, se v 18 och 42. Nu ska han ”bli utlämnad till att korsfästas”. Det ska ske steg för steg. Se not 81 (?) Det tycks nu stå klart även för apostlarna vad som ska ske och Judas Iskariot tar beslut att hoppa av, se v 14.

Nu har fariséerna försvunnit ur bilden, med undantag av 27:62. Judas Iskariot kopplar in överstepräster och folkets äldste som tar över. De ville röja Jesus ur vägen genom att döma honom för brott mot den judiska lagen. Jesus hade förlåtit synder, satt sig över sabbatsbudet och tagit avstånd från den lukrativa handeln med offerdjur på tempelplatsen. Kajafas var överstepräst detta år och var till och med känd för sin inställsamhet mot romarna. Den romerske historieskrivaren Josephus berättar om detta. Kajafas gjorde allt för att sitta kvar vid makten. I grund finns det bara en överstepräst, men romarna bröt sönder detta och utnämnde överstepräster hur som helst. Kajafas lyckades hålla sig kvar mellan åren 18-36 e.Kr.

Nu hade hundratusentals samlats för att fira påsk i Jerusalem och många av dem var säkert spända på att få möta Jesus. Därför ville de *inte* gripa honom under högtiden.¹⁰⁰

26:6-13 Kvinnan med balsamflaskan

Men två oväntade händelser gjorde att de i stället valde att gripa Jesus omedelbart; dels händelsen med en anonym kvinna och dels händelsen med Judas Iskariot. De två personerna står som varandras motpoler. Den anonyma kvinnan la ner en förmögenhet på att smörja Jesu kropp med den dyrbara oljan, 300 denarer enligt Mark 14:5.¹⁰¹ Denna profetiska handling visar att hon hade förstått något av vem Jesus är. Judas Iskariot som vandrat med Jesus i över tre år hade däremot inte förstått vem Jesus är och hans pris på Jesus var 1/10, det vill säga 30 denarer, priset på en slav enligt 2 Mos 21:32.

Jesus befanns sig hemma hos Simon den spetälske. Det fanns en spetälskekoloni i närheten av Betania. Uppgiften att Jesus besökte en spetälsks hem visar att han inte var kultisk ren och egentligen inte hade rätt att besöka templet för högtiden. Konfrontationen med tempelaristokratin är här total.

Det var inte ovanligt att tvätta fötterna på gästerna och smörja deras fötter med olja. Men den okända kvinnan smörjer hans huvud och använder en mycket dyrbar olja. Av 2 Mos 29:7 och 1 Sam 10:1 framgår att det kan uppfattas som en messiansk smörjelse. Den här händelsen anses vara så kännetecknande för evangelierna att den finns med i alla fyra evangelierna. I Johannesevangeliet används det grekiska ordet *litra* för flaska, en *litra* är 325 gram! Judas Iskariot konstaterar att denna hade man kunnat sälja för 300 denarer, det vill säga nästan en årslön.

Jesus tolkar denna händelse som att hon förbereder hans begravning och ger oss tre tankar. För det första säger han att hon gjort en god gärning mot honom och att det inte kan spelas ut ens med tjänst mot de fattiga. Det är aldrig bortkastat att ge sig själv till Jesus.

För det andra ska den tjänst vi gör mot Jesus aldrig glömmas bort även om den sker i det fördolda. Denna evangeliska handling har bevarats i alla fyra evangelierna och nått ända fram till oss. Maria utför en äkta, tydlig och trovärdig handling.

För det tredje vill jag påminna om Odebergs originella utläggning av 13:33 där han menade att församlingen inte ska erövra världen utan infiltreras av världen och lovade att kommentera detta här i 26:13. Missiologen David J Bosch har i sin bok *Transforming Mission* diskuterat missionen genom kyrkohistorien. Han har då använt sig den katolske teologen Hans Küngs teori om paradigmskiften. I boken gör Bosch gällande att det kommande paradigmet stämmer väl överens med det första. Det är den lilla gemenskapens trovärdighet som kommer att avgöra utgången av vår tids mission. Detta måste vi ha med oss.

¹⁰⁰ Påsken skulle firas innanför murarna och Green skriver att ungefär 3 miljoner människor var samlade, även om många bodde utanför murarna.

¹⁰¹ Enligt berättelsen i Joh 12 var kvinnan inte okänd, utan Maria, syster till Marta och Lazarus.

26:14-16 Judas Iskariot, ”en av de tolv”

Jesus har gjort tydligt att han är beredd att dö, inte bara för det judiska folket, utan för alla folk, och när Judas Iskariot förstår det drar han sig ur. Hans namn (*sicarius*) kan vara en antydning om att han var selot. Det var skälet till att han följt Jesus. Han var inte beredd att följa en profet som ska bli misskrediterad och dödad. Nu är det självklart för Judas att Jesus *inte* kan vara Messias, åtminstone inte den Messias han hoppats på.

Den fråga Judas ställer till översteprästerna kom att för alltid svärta ner honom. Det antyds härmed att hans drivs av ren girighet, samtidigt som han inte fick mer än 30 denarer, priset för en slav, se 2 Mos 21:32. Profetian i Sak 11:12 f anses också ligga bakom just denna summa.

Det finns inte skäl att tro att Judas hade för avsikt att sända Jesus i döden. Han har handlat i sin besvikelse och i sin otro. När det sedan går upp för honom vad han gjort och han inser vad som står i 5 Mos 27:25 blir han förtvivlad och tar sitt liv, 27:3-10.

I 27:3 står det att Judas ångrade sig, grekiska *metameletheis*. Här används inte det annars positiva grekiska ordet *metaneo* som betyder att man ångrar sig, det vill säga omvänder sig och tro. Skälet är uppenbart. Judas hade ingen tanke på att vända om, utan insåg bara att han försatt sig själv i en ohållbar situation. Därför tar han sitt liv.

26:17-29 I nattvardssalen

Det framgår när man jämför Matteus med Markus och Lukas att Matteus förenklar berättelsen om påskmåltiden. Det kan dels bero på att han så att säga skalar av själva berättelsen för att i stället fokusera på Jesu person. Jesus säger i vårt första avsnitt att ”hans stund är nära”. Det är detta som står i centrum. Med de orden sammanfattar Matteus hela Jesu gärning.¹⁰²

Det fanns bland judarna en spridd förväntan att när Gud skulle gripa in för att rädda sitt folk skulle det ske i samband med påskan, den helg då Gud en gång räddade folket ut ur Egypten.

26:17-19 Påskmåltiden förbereds

Denna centrala måltid innehåller tre tidsaspekter. För det första förenar den oss med gårdagen, det vill säga med dem som vandrade ut ur Egypten. För det andra firas måltiden denna dag, det vill säga Guds nåd blir synlig i själva måltiden och för det tredje syftar måltiden framåt mot den dag då allt ska fullkomnas. Dessa tre tidsaspekter finns också i den kristna nattvarden.

Påskan, hebreiska *pesach*, skulle enligt judisk sed firas i två delar. Den första delen består av äger rum den 14 Nisan, tillredelsedagen. Då ska allt syrat (jäst) bröd rensas ut ur huset och lammet ska slaktas, 2 Mos 12:15-20. Lammet ska slaktas ”på den plats som Herren, din Gud utväljer”, enligt 5 Mos 16:5-7, det vill säga Jerusalem.

¹⁰² Johannes gör en liknande sammanfattning när han talar om att ”Människosonen ska upphöjas”, se Joh 12:32 f

På kvällen när solen gått ner det vill säga den 15 Nisan eftersom nästa dag börjar kl 18.00, äter man påskalammsmåltiden. Detta var orsaken till att man ibland kallade den 14 Nisan för ”första dagen i det osyrade brödets högtid”, som Matteus gör på det här stället.¹⁰³

Den inledande påskmåltiden heter på hebreiska *seder*. Det hebreiska ordet *seder* betyder ordning och syftar på den särskilda ordning i vilken allt ska ätas. Denna ordning finns återgiven i påskliturgin, hebreiska *haggada*, berättelsen från ”om detta ska du berätta”.

Den andra delen kallas för det osyrade brödets högtid och pågår i sju dagar. Under denna tid fick man bara äta osyrat bröd, se 2 Mos 23:15. Dessa två högtider hölls ihop på ett sådant sätt att de tillsammans kunde kallas antingen påsk eller det osyrade brödets högtid.

26:20-25 Jesus pekar ut förrädaren

Av det här avsnittet förstår vi att Jesu visste vem som skulle förråda honom. Han möter nu det dygn som ligger framför honom med öppna ögon och han är beredd att fullborda den uppgift som anförtrotts honom.

När Jesus säger till sina lärjungar att en av dem ska förråda honom, v 21, 23, 24 och 25, svarar de alla med orden: ”Inte är det väl jag ...” De önskar ett nekande svar. Vid en närmare jämförelse lägger vi märke till att de säger: ”Inte är det väl jag, Herre ...”, grekiska *kyrios*. När frågan sedan kommer till Judas Iskariot svarar denne: ”Inte är det väl jag, *rabbi*?” För lärjungarna hade Jesus nu blivit Herren, *kyrios*, men för Judas Iskariot var Jesus en rabbin bland andra rabbiner.

Göran Larsson är mån om att understryka att Judas Iskariot har hedersplatsen denna kväll.

	Johannes
	värden, Jesus
	hedersgästen, Judas Iskariot

¹⁰³ Men enligt Johannes dog Jesus på Tillredelsedagen samma stund då lammen slaktades i templet, Joh 18:28 och 19:14 och 31. JNT menar att måltiden kan ha varit en seudat-mitzva, det vill säga en sådan examensmåltid Mästaren höll med sina lärjungar när undervisningen var avslutad och/eller som firades till minne av att israeliterna undslapp den 10:e plågan, den då alla förstfödda dog i Egypten. Jfr Luk 2:22-24. JNT menar dock att detta är mindre troligt eftersom jämförelserna med påskmåltiden för övrigt är tydliga. Bo Giertz skriver att ”Alla fyra evangelisterna är ense om att det var en torsdag, och att Jesus sedan korsfästes på fredagen Enligt synoptikerna (Matt, Mark och Luk) inföll denna fredag den 15 Nisan. Johannes säger emellertid att det var den 14 och det finns mycket som tyder på att han har rätt. Den 15 Nisan var nämligen en mycket stor sabbatsdag, och det är svårt att förklara hur allt som hängde samman med rättegången och avrättningen på långfredagen, skulle ha kunnat utföras på en sabbat. Men om Jesus dog den 14 Nisan, måste han ha firat påsk med lärjungarna redan den 13, alltså en dag tidigare än den officiella kalendern föreskrev. Sådant kunde nu förekomma. I så fall firades påskmåltiden utan själva påskalammet.”

26:26-30 Den sista måltiden

”Min stund är nära”, hade Jesus sagt och därmed knutit an till den judiska påskan. Tiden är inne, inte bara för att fira påsk, utan för Jesus att fullborda påskan.

Det hör till saken att varje jude identifierade sig med utvandrarerna. I den judiska så kallade påskhaggadan står följande att läsa:

I varje enskild generation är det människans plikt att betrakta sig själv som en av dem som gick ut ur Egypten, såsom det står i Skriften: ”Och på den dagen skall du säga till din son: Det beror på vad Gud gjorde för mig när jag gick ut ur Egypten.” För det är inte bara våra fäder som den Helige (prisad vare Han) befriade, utan vi befriades också med dem, som det står på ett annat ställe i Skriften: ”Och han förde oss ut därur för att föra oss in i och ge oss det land som han med ed lovat våra fäder.”

Här står att läsa att Jesu tog ett bröd, tackade Gud, bröt det och gav åt lärjungarna. I dessa versar anges ett mönster som har följt Kyrkan genom alla tider. På samma sätt som judarna identifierade sig med utvandrarerna när de äter ”bedrövelsen bröd”,¹⁰⁴ identifierar vi oss med Jesus, när vi äter det bröd som är Hans kropp.

Måltiden

Bakgrund 2 Mos 6:6-8

1) föra ut	1:a bägaren uttågets bägare
2) rädda	2:a bägaren räddningens bägare
3) förlossa	3:e bägaren välsignelsens bägare
4) ta er till mitt folk	4:e rikets bägare (Elias bägare)

- Tacksägelse
- Första bägaren
- Var och en får ett stycke grönsak och ”doppar” den i det salta vattnet och säger välsignelsen innan han äter, 26:23.
- Brödsbrytelsen, 26:26.
- Historien berättas
- Andra bägare
- Handtvagning
- Middagsmåltiden serveras
- Tredje bägaren, 26:27
- Välsignelsen
- Lofsången, 26:30
- Fjärde bägaren lämnas kvar

¹⁰⁴ Så kallas det bröd som bryts och delas i den judiska påskmåltiden och som förenar dagens judar med de judar som åt av brödet i öknen. Det är så att säga samma bröd

Fyra olika motiv

1. bedrövelsens bröd som gör att vi identifierar oss med hela skeendet
2. v 28 ”förbundsblodet”

När Gud ingick förbundet med Israels folk i 2 Mos 24 så offrade Moses tjurar, 2 Mos 24:6-9. Han slog hälften av blodet på altaret och den andra hälften i skålar. Blodet i skålarna stänkte han sedan på folket och genom att både Gud och folket fick del av samma blod åstadkoms försoning. Det var visserligen ett ofullbordat förbund eftersom det fick upprepas varje år, men Jesus gör här gällande att hans offer är fullbordandet av förbundsslutet vid Sinai. Han får sitt offer godkänt av sin Fader och därför måste du och jag godkänna det, Joh 20:17, 27.

3. v 28 ”till syndernas förlåtelse”

På den stora försoningsdagen lägger översteprästen Aron sina händer på bocken och bekänner folkets synder över den så att synderna så att säga går in i bocken, 3 Mos 16:21-22. Denne blir en syndabock. När det skett skickas bocken ut i öknen där den förirrar sig och dör. Därmed försvinner också synderna i bokens död och syndernas förlåtelse kan delas ut. Det är denna tanke som finns också i Jesu ord. Han är syndabocken som tar bort världens synder, upplöser dem i ett intet och gör syndernas förlåtelse tillgängliga. Därför säger Jesus om vinet: ”Detta är mitt blod ... till syndernas förlåtelse”.

Petrus förmedlar denna tankegång i 1 Peter 2:24 när han anspelar på Jes 52:13-53:12. När det heter att det blir utgjutet för många anspelas på Jes 53:6, 12 det vill säga alla.

4. v 29 ”den dag då jag dricker det nytt”

Vinet hör hemma i det fullbordade förbundet, det vill säga det nya förbundet, Jer 31.¹⁰⁵ Jesus låter oss förstå att först efter sin uppståndelse från de döda, när Kyrkan firar *eukaristin*, ska han delta på nytt. Nu är det nya förbundets måltid. Vi firar himmelrikets måltid redan här på jorden och Jesus är närvarande både som präst och offer.

Jesu sista måltid är skildrad som en påskmåltid och avslutas på traditionsenligt sätt med att man sjunger den andra delen av Hallelpsalmerna, det vill säga Ps 114-118 eller Ps 136. När detta skett gick de ut till Oljeberget. Se särskilt Ps 118:21-25, 29.

¹⁰⁵ Enligt mitt sätt att förstå Skriften finns bara ett förbund; nämligen förbundet med Noa (hedningarna), Abraham (judar och hedningar), Moses (judarna), David (judarna) och Jesus (judarna och hedningarna).

26:30-56 På Oljeberget

Berättelsen om vad som händer på Oljeberget består av två delar, dels 31-35 där Jesus förutsäger lärjungarnas fall och dels v 36-56 som beskriver hur han efter någon timmes bön grips.

26:31-35 Jesus förutsäger Petrus förnekelse

Matteus betonar ofta hur Skrifterna går i fullbordan i Jesus. Tydligast är de elva så kallade reflexionscitaten, se not till 1:23 där det första förekommer. Det sista av de elva hittar vi i 27:9. Men Matteus använder också andra sätt för att visa på hur Skrifterna går i fullbordan. Ett annat sätt är att låta formuleringarna anspela på Skriften så att den som kan Skriften associerar till dess texter. I avsnittet om hur Jesus ber och sedan grips i Getsemane finnes sådana tankar.

I v 31-35 förhöjs spänningen genom att läsaren får en föraning av vad som ska ske samtidigt som lidandet skjuts upp. Det är lätt att associera till berättelse om Abraham och Isak, 1 Mos 22. Då frågar Isak var är offret. Abraham svarar undvikande och offrandet skjuts upp.

Jesus var helt medveten om vad som ska hända, men vet sig vila i Guds händer. Inte ens det faktum att lärjungar överger honom ligger utanför Guds plan. I v 31 används det grekiska ordet *skandalstheshe*, ett ord som vi mötte i 11:6, 13:57 och 18:6 och som var viktigt i urkyrkan. ”Denna natt skall ni alla *skandalstheshe*” mig. Risken för avfall har Jesus också talat om i liknelsen i 13:18-23.

Vidare i v 31 hänvisar Jesus direkt till profeten Sakarja och talar om sin uppståndelse. Men kopplingen till Sakarja stannar inte vid ett citat. Läs Sak 9:9 + 11:12 f + 13:7 så ser du det profetiska mönstret. Men tematiken från Sakarja fortsätter. Endast en del av folket ska leva kvar, de ska bli prövade, de ska åkalla Gud och bli bönhörda. Hos Matteus omformas denna förutsägelse till en profetia om Kyrkans grundläggning uppe i Galiléen, se 13:9-10. Guds ekklesia ska uppstå när de kommer till Galiléen, se 26:32, 28:7, 10 och 16 ff.

GT	profetia	Matteus
Sak 11:12	30 siklar silver	26:15
Ps 41:9, 15:12-14	förrådd av en vän	26:21-25, 47-50
Sak 13:7	övergiven av sina lärjungar	26:31-56
Jes 50:6	bespottad	26:67, 27:30
Ps 22:8-9	hånad	26:67-68
Jes 50:6	slagen	26:67, 27:26, 30
Sak 11:12	köpet av Krukmakarens åker	27:7
Mik 4:14, 5:1	slagen på kinden	27:30
Ps 22:16-17	korsfäst	27:35
Ps 69:21-22	vin blandat med galla	27:34
Jes 53:12	betraktad som missgärningsman	27:38
Jes 53:9	begravd som rik	27:57-60
Jes 53:9-10, Ps 2:7, 16:10	uppstånden från de döda	28:1-20

Berättelsen om Jesus i Getsemane vill visa oss hur Jesus lämnades ensam och därför också genomför frälsningen alldeles ensam. Scenen är ytterligare en etapp i utlämnandet av Jesus.

26:36-46 Jesus i Getsemane

Påsknatten är en vakenatt, 2 Mos 12:42. Det är under denna natt som födslovåndorna äger rum. Under denna natt ska det judiska folket sjunga och be så mycket som möjligt, inte minst är det ett sätt att hålla sig vaken. Vakan kunde bara brytas på två sätt, antingen på grund av soluppgången eller genom att deltagarna somnade. Det senare fick inte ske. Om en eller två somnade eller nickade må vara hänt, men inte alla. Det var en vanlig metod att ställa en fråga till den som började bli alltför sömnig. Jesus ber sina lärjungar att vaka tillsammans med honom, v 38.

Jesus säger i v 38, att han är bedrövad till döds och anknyter till Ps 42-43 (42:7, 12, 43:5) och den rättfärdiges lidande och även till den lidande Tjänaren i Jes 52:13-53 och Ps 22. Enligt dessa texter får den rättfärdige dö, men Gud ska inte överge honom. Orden ”ända till döds” kan också förstås i ljuset av 5 Mos 21:22 f som talar om den yttersta förbannelsen. På grekiska heter det: *e psyche mou eos thanatou*. Just den ordalydelsen återfinns i Septuaginta (LXX) och Jona 4:9.

I Bergspredikan, 6:9, talar Jesus om för sina lärjungar *hur* der ska be. Jag har där också kommenterat bönen Fader vår. När vi nu följt med Jesus ända till Getsemane ser vi hur han själv praktiserar detta bönemönster.

”Fader”, v39

”inte som jag vill utan som du vill”, v 39

”att ni inte kommer i frestelse”, v 41

”låt din vilja ske”, v 42

Just detta urval av böner visar hur Jesus vändas inför vad som ska hända och det är viktigt för vår bild av Jesus.¹⁰⁶

Jesu bön i Getsemane lär oss att:

- det är viktigt att be
- och att be tillsammans med andra
- att vi ibland behöver upprepa våra böner
- vi inte kan manipulera Guds vilja utan att bönen är att öppna sig för Guds vilja

Bägaren är en gammaltestamentlig symbol för straff och lidande som återfinns i till exempel Ps 11:6 och 75:9. Men Jesus vet att han ”måste”, grekiska *dei* dricka denna tredje bägare, frälsningen eller välsignelsens bägare för att frälsningen ska förverkligas, jämför 16:21.

¹⁰⁶ Bönen Fader vår var den bön som var vanligast i urkyrkan. Den är också återgiven i *Didache*, en skrift från 100 e Kr. Getsemane betyder Oljepress. Platsen finns kvar än idag och över den klippa som går i öppen dager och som utpekats som den plats där Jesus föll ner för att be har ”Alla nationers kyrka” byggts. Kyrkan kallas också Fader vår-kyrkan.

Det är troligt att lärjungarna inte förstod vad som höll på att hända. Lärjungarna bröt vakenatten genom att somna, v 43, men jag tycker det är viktigt att notera att:

- de inte ställde sig i vägen för Jesus
- v 41 antyder deras goda vilja
- v 43 talar för att de helt enkelt inte orkade

Det finns en kärlek till Jesus även när de inte förmår visa den. Det finns en sträcka som Jesus ”måste” gå själv.

26:47-56 Jesus fängslas

I det här avsnittet ser vi att det är överstepräster och folkets äldste som är huvudaktörerna i dramat. Fariséerna är borta och Judas Iskariot spelar närmast en banal roll. Den så kallade tempelaristokratin består av sadducéer och överstepräster. Överstepräster står det i pluralis, trots att denne egentligen bara kan vara en, Arons efterträdare i rätt nedstigande led.

Aristokratin samarbetade med romarna som var de egentliga härskarna och romarna hade för vana att utnämna någon till överstepräst när det passade att visa och utöva makt. Folkhopen, i v 47, var utsänd av tempelaristokratin.

Judas Iskariot uppträder ganska diskret. Vid nattvardsbordet, 26:22 f hade det bara antytts att Judas var förrädaren. Här hälsar han Jesus med en kyss vilket var sed. Han ville ge intryck av att han bara ”råkade” vara där i Getsemane just då liksom många andra pilgrimer. Det är troligt att det var ganska mycket folk i närheten eftersom Getsemane var en bra övernattningsplats för pilgrimerna. Jesus svarar lika diskret genom att konstatera: Min vän, nu har du gjort ditt.¹⁰⁷ Troligen hade Judas tänkt sig detta som en oskyldig handling för att sedan ansluta sig igen till de övriga lärjungarna. Lägg märke till hur Jesus tilltalar Judas med orden ”min vän”. Det är ett tilltal man använder mot någon man inte känner namnet på. Tilltalet är på en gång vänligt och förebrående. Uttrycket förekommer tre gånger i Matteus, 20:13, 22:12 och 26:50, och varje gång har den tilltalade försyndat sig.

I stället uppstår ett tumult vid gripandet. Några försökte försvara Jesus, någon till och med svärd. Enligt Johannesevangeliet 18:10 var det Simon Petrus. Detta leder till att Jesus svarar. Han säger för det första att våld föder våld och anspelar på ordet i Jer 15:2. Han säger för det andra att han mycket väl skulle kunna be Fadern om tolv legioner änglar om han velat. Det är en biblisk tanke att änglarna strider. Det hebreiska ordet *Sebaot* betyder härskaror och är vanligt i de judiska Skrifterna. I Luk 2:13 berättas om hur herdarna i Betlehem hade fått se en stor himmelsk här. Det grekiska ordet för här är hämtat från det militära och heter där *stratia*. En *stratia* var en romersk legion, den största militära enheten och bestod av 6000 man. Jesus talar om tolv legioner änglar, det vill säga 72 000 änglar.

¹⁰⁷ Bibel 2000 har översatt orden som ett påstående. Folkbibeln har däremot översatt meningen som en fråga, medan Giertz föredrar att översätta det som en uppmaning. Alla tre översättningarna är i och för sig riktiga. Orden måste tolkas.

Det tredje han säger är att detta *måste* ske. För vilken gång i ordningen säger han detta? Tidigare har han talat om Människosonen men det som tidigare varit underförstått är nu tydligt.

Jesus har många gånger tidigare talat om för lärjungarna att Guds rike måste komma genom utblottelse och lidande, se 16:21, 20:22, 28, 26:21f, 34 men de har inte förstått denna princip och verkar helt oförberedda när Jesus grips i Getsemane.

I v 55 f riktar sig Jesus till folkhopen, densamma som omnämns i v 47. Det betyder att folkhopen ”med svärd och påkar” utan att veta det förverkligade Guds plan med Jesus. Så avslutar Matteus berättelsen om vad som hände på Oljeberget med orden ”men allt detta har skett för att ...”.

Jesu lidande beskrivs som en serie händelser. Nu är ännu en etapp avklarad. Jesus utlämnas, grekiska *paradidomi*, steg för steg. Jag hänvisar här till kommentaren i 17:22 f. Ordet *paradidomi* är ett nyckelord i urkyrkan och förekommer 15 gånger, som ett ledord, i berättelsen om Jesu lidande. Du och jag är en del av detta överlämnande som sker på gott och ont.

26:57-27:10 Inför Kajfas

Det var romarna som härskade i Israel. När Jesus korsfästes var Tiberius kejsare i Rom och Pontius Pilatus hans ställföreträdare, ståthållare i Judéen. Ståthållaren hade sitt säte i Caesarea vid havet, men kom i regel till Jerusalem vid de stora högtiderna. Sedan några år är palatset vid Caesarea utgrävt och där återfanns bland annat en sten med Pontius Pilatus namn på och det fängelse där Paulus satt fängslad. Caesarea blev senare biskopsstad och där skrev biskop Eusebius (262-340 e Kr) sin *Kyrkohistoria*, världens första.

Roms kejsare		Romerska ståthållare ¹⁰⁸	
27 f Kr – 14 e Kr	Augustus (Luk 2:1)		
14 – 37 e Kr	Tiberius (Luk 3:1)	26-36 e Kr	Pontius Pilatus (Matt 27:2)
37 – 41 e Kr	Caligula		
41 – 54 e Kr	Claudius	52-59 e Kr	Antonius Felix (Apg 23:26)
54 – 68 e Kr	Nero (Apg 25:10)	59-61 e Kr	Porcius Festus (Apg 25:1)
68 e Kr	Galba		
69 e Kr	Otho		
69 e Kr	Vitellius		
69-79 e Kr	Vespasianus		
79-81 e Kr	Titus		
81-96 e Kr	Domitianus		
96-98 e Kr	Nerva		
98-117 e Kr	Trajanus		

¹⁰⁸ Jag har här utelämnat de lydkungar, söner till Herodes den store, som också fanns för att inte komplicera bilden i onödan. Jag har också utlämnat ett flertal för oss ointressanta ståthållare. Däremot har jag tagit med alla kejsarna. Nero och Domitianus är kända för att ha förföljt kristna. Titus var inte kejsare när Jerusalem ödelades 70 e Kr, men överbefälhavare och ledde kriget mot judarna.

Internt judiska angelägenheter, t ex sådana som hade att göra med den judiska lagens efterlevnad, handhades av Stora rådet och de lokala synagoga myndigheterna. Dessa hade ingen möjlighet att döma någon till döden, utan sådana ärenden måste avgöras inför romersk domstol, det vill säga inför Pontius Pilatus. Vid större högtider kunde denne besöka Jerusalem, bland annat för att vara tillgänglig för domstolsavgöranden. En viss förväntan förekom i selotiska kretsar att Gud skulle återupprätta sitt rike en påsk, och det är inte osannolikt att Jesus kan ha presenterats för Pilatus som en politisk upprorsmakare.¹⁰⁹

Rättegången mot Jesus består av två delar, dels inför Stora rådet i 26:57-27:2, dels inför den romerske ståthållaren, 27:10-31a. Stora rådet, hebreiska sanhedrin och grekiska synedrion, finns belagt redan på 200 f Kr och härledde sitt ursprung till 4 Mos 11:16. De bestod av 70 män, överstepräster, de skriftlärd och de äldste. Ordföranden var den fungerande översteprästen, det vill säga Kajafas.

26:57-68 Förhöret inför Stora rådet

När Jesus gripits i Getsemane förs han till översteprästen Kajafas hus. På denna plats, söder om nuvarande Gamla staden, står idag en kyrka, byggd över en fängelsehåla för dödsdömda där man tror Jesus förvarades under senare delen av natten. När Jesus anländer hålls ett omedelbart förhör. Det talar för att åklagarna för måna om en snabb behandling av ärendet. Det berodde dels på att de ville ha en dödsdom och ett verkställande innan påskhelgen gick in och dels att de måste passa på medan Pilatus är på plats. Jesus anklagas nu på två punkter.

Den första anklagelsen gäller helt enkelt bristande respekt för templet och dess myndigheter. Jesus hade uppträtt respektlöst på tempelplatsen. Han hade rensat det från växlare och offerdjursförsäljare som tvingats fly, se kommentar till 21:12-17. Han hade också talat om att bryta ner templet eller hur det nu var, en händelse som finns i 24:1 f och som följde med in i Apg 6:13 f. Orden om templets undergång är säkert autentiska. Jesus har sagt så. Detta var oerhört kontroversiellt, men vad menade Jesus?¹¹⁰

Här ber jag att få göra en egen utläggning. De 39 skrifterna fanns samlade i ett band på Jesu tid. De kategoriserades i tre grupper på hebreiska *Thoran*, *Neviim* och *Ketuvim*. På svenska betyder det Lagen, Profeterna och Skrifterna. Hela Skriften, det vi kallar Gamla testamentet, kallas på hebreiska TaNaK efter de tre gruppernas begynnelsebokstäverna. Men böckerna i den hebreiska bibeln kommer i en annan ordning än i den svenska. De två sista böckerna i TaNaK är 1 och 2 Krönikerboken. På samma sätt som 5 Mosebok sammanfattar de fyra första sammanfattar de två Krönikerböckerna hela Skriften. När vi slår upp 1 Krön 1 ser vi hur den börjar med Adam och Eva, men hur slutar 2 Krön?

2 Krön 36:13-23 utgör de tio sista versarna i hela. Vi läser särskilt

Men de hånade Guds sändebud och föraktade hans ord och smädade hans profeter, tills Herrens vrede över hans folk växte så, att ingen bot mer fanns.

¹⁰⁹ Fornberg 199, sid 450 f

¹¹⁰ Se också Joh 2:13-22

/.../ Och man brände upp Guds hus och bröt ner Jerusalems mur, och alla dess palats brände man upp i eld och förstörde alla de dyrbara föremål som fanns där. / ... / Och (Herren) har befällt mig att bygga honom ett hus i Jerusalem i Juda. Vem det nu än är bland er, som tillhör hans folk, må Herren, hans Gud, vara med honom, och må han dra dit upp.

Efter det att dessa satts på pränt har Herrens folk väntat på dessa ord uppfyllelse. Jesus har kommit för att fullborda dessa ord. Han fullbordar det gamla förbundet och låter det bli nytt. Han och hans kropp är det nya tempel som omtalas hos profeten Hesekiel.

Jag kan inte tänka mig annat än att de skriftlärd förstod vad Jesus menade och när detta nya paradigm som heter Guds rike mitt ibland oss har kommit då upphör det gamla. Det är oerhörda värden som här står på spel.

Men överstepräster var införstådda med, v 59, att de enligt 5 Mos 19:15 var det nödvändigt att få fram tillförlitliga vittnen för att kunna döma Jesus till döden. Jesu anspråk på att vara Guds Messias var i och för sig inte tillräckliga för att bestraffas med döden. Det fanns andra som reste liknande anspråk, men anklagelsen kunde lätt ges politiska toner och komma att rubriceras som uppror mot romarna. Därför frågar Kajafas Jesus om han är Messias. Det mönster som nu följer känner vi igen från tidigare stridssamtal. Jesus får en direkt fråga, men Matteus konstaterar att Jesus teg, se Jes 53:7. Sedan säger Jesus; du har själv sagt det. Så långt är frågan om hans politiska engagemang öppen. Sedan kommer orden som vi känner igen sedan Bergspredikan: Men Jag säger er ... Om Jesus gett intryck av att vara en politisk upprorsmakare hade det säkert varit OK för judarna, men här identifierar han sig med (Människo-)sonen i Ps 110 och Dan 7 som den eskatologiske Domaren.

Judarna uttalade aldrig Guds namn, utan använde sig av omskrivningar. Därför står det inte att Jesus sitter på Guds högra sida, utan på Maktens högra sida, i v 64. Då rev översteprästen sänder sina kläder, ett uttryck för förfäran inför en olycka eller en hädelse som här. Se 1 Mos 37:34 eller 1 Sam 4:12. Dödsdomen för hädelse v 66 och 27:1 var en logisk följd av detta. Men det var knappast något som romarna brydde sig om. Och judarna hade ingen rätt att döma någon till döden. Problemet kvarstår med andra ord.

Innan vi läser om fortsättningen av detta i 27:1 f och 27:11-31 berättar Matteus om ytterligare ett steg i överlämnandet av Jesus. Det handlar om hur Petrus sviker.

26:69-75 Petrus förnekar Jesus

Denna text återspeglar dubbelheten i Petrus person. Vi läste om den i 16:18 f, 22 f och i 26:33,35 återigen. Det var förmodligen Petrus som drog svärd i v 51, se Joh 18:10, och som nu visar stort mod genom att följa med till Kajafas hus. MEN här sker det oförklarliga, en total antiklimax. Först förnekar Petrus inför en tjänstekvinna, v 69, sedan inför en annan kvinna, v 71, och sedan inför ”dem som stod där”, v 73. Vid det första tillfället uppträder han oförstående, vid det andra bedyrar han sin oskuld och vid det tredje började han förbanna och svära.

Exegeterna har diskuterat det grekiska ordet *katathematizo*, förbanna, därför att det är ett transitivt verb, det vill säga fordrar ett objekt. Man förbannar någon eller något.

Det är antagligen så illa att Petrus förbannat Jesus, något som Matteus inte kan förmå sig att skriva ut. Förbannelser var inte helt ovanliga vid den här tiden, se 1 Kor 12:3 och det finns till och med judiska böner från den här tiden som förbannar Jesus. Men för det första kristna var det omöjligt att förbanna Jesus eller ens läsa en sådan i de liturgiska gudstjänsterna.

Jesus har talat om detta i 10:33 och när Petrus kommer ihåg Jesu ord gråter han bittert.

27:1-2 Rådets beslut

Nu är vi tillbaka till det förhör Kajafas hållit med Jesus under tiden. Hur länge det pågick är oklart, men det står att överstepräster och folkets äldste beslutat att döda Jesus och att utlämna (sic!) honom till Pilatus. Jesus stöts ur den judiska gemenskapen, korsfästs utanför murarna och berövas gemenskapen med Gud, v 46.

27:3-10 Judas död

Matteus är ensam om att berätta om Judas död. Matteus visar hur Judas handlar i fyra steg. Först inser Judas vad han gjort, v 3. Det grekiska ordet för ångra sig, *metameletheis* ska inte förväxlas med *metanoia* som vi översätter positivt till bättring, ånger och tro. Det förra ska förstås negativt. Judas hade tappat kontrollen. Han hade inte avsett att det skulle gå så långt som till avrättning. Men nu inser han det. För det andra drar Judas den korrekta slutsatsen. Han har syndat och förrått oskyldigt blod, v 4. Därför vill han inte, för det tredje, behålla pengarna som nu blivit blodspengar. Han vill köpa sig fri från ansvaret och vill därför lämna tillbaka dem. Något som misslyckas, v 3, 5a. Då kastar han de 30 silvermynten på golvet. Det fjärde Matteus berättar är att Judas hängde sig. Därefter omnämns inte Judas mer.

Det finns en förklaring i 1 Mos 9:5 f och i helighetslagarna i 4 Mos 35:30 ff och 5 Mos 19:10 ff till Judas handlande.

Det betyder inte att Matteus tolkade Judas självmord positivt utan bara att Judas fick betala ett högt pris för sin handling. Orden i 1 Mos 9:5 f tolkas som att endast Gud får ta liv, inte människor. Men Judas självmord kan ses som en desperat handling för att nå försoning.

Matteus har i sitt evangelium noggrant visat hur allt varit förutsagt i Skrifterna. Det gäller också den här berättelsen. Se kommentaren till 26:30-35.

27:11-31 Inför Pontius Pilatus

Pilatus var känd som en grym politiker och helt okänslig för judisk egenart eller judisk övertygelse. Han var inte särskilt rodd av det här ärendet. Överstepräster har därför förvandlat anklagelsen mot Jesus till en politisk sådan. När Pilatus i v 11 frågar Jesus om han är kung beror det säkerligen på att överstepräster presenterat Jesus på det viset för Pilatus.

När man jämför berättelsen i Matteus med Markus och Lukas stämmer de väl överens. Men Matteus har lyft fram tre avsnitt som de andra inte har.

1. Judas Iskariots självmord, 3 ff
2. Pilatus hustrus mardrömmar, v 19
3. Pilatus två sina händer, v 24 f

Dessa scener har det gemensamt att de berör frågan om skuld. Vem tar på sig ansvaret för att oskyldigt blod har utgjutits. Vi har redan talat om Judas Iskariot, men ska nedan läsa mer om denna frågeställning. Vårt avsnitt kan delas in i tre mindre.

27:11-14 Jesus ställs inför Pilatus

27:15-26 Barabbas frigges och Jesus döms

27:27-31 Soldaterna hånar Jesus

27:11-14 Jesus ställs inför Pilatus

Scenen liknar den i Kajafas hus fast nu har anklagelsen en politisk dimension. Något annat hade inte fungerat. När vi läser texten förstår vi, om inte förr, att Jesus knappast hade några politiska anspråk. Istället har han teologiska sådana som tar sig uttryck i att han tiger, vilket leder tanken till den lidande Tjänaren som tyst förs bort för att slaktas, Jes 53:7. Detta kan Pilatus knappast ha begripit.

Däremot förstår nog Pilatus att denne Jesus stött sig med prästaristokratin och blivit offer för dem, v 18.

27:15-26 Barabbas frigges och Jesus döms

Det verkar som att båda personerna heter Jesus, se noten till v 16 i FB och den ene med ett tillnamn, Barabbas, som betyder faderns son. Båda var väl kända av det judiska folket, men av olika skäl. En är skyldig och den andre är oskyldig. Nu vill Pilatus göra ett byte mellan dem och det blir också ett byte, men inte som Pilatus tänkt sig.

I v 19 sänder Pilatus hustru ett meddelande till dem där hon säger att Pilatus inte ska göra något orätt mot denne rättfärdige, grekiska *to dikaio*, man. Den tidiga kristna litteraturen berättar att hon hette Claudia Procla och hon betraktas som ett helgon i Greklands och Etiopiens ortodoxa kyrkor. Den romerske officeren säger samma sak om Jesus i 27:54.

Pilatus tog sin hustrus varning på allvar och handlar efter den i så måtto att han inte vill ta ansvar för detta justitiemord. Han tar, i v 24, sin tillflykt till en israelitisk reningsceremoni som återfinns i 5 Mos 21:6 f, se också Ps 26:6 och Jes 1:15 f.

Folket förstod att Pilatus inte var villig att ta på sig skulden för detta mord. Men vart tar då skulden vägen? Jos 2:19 och 1 Kon 2:5 f, 29-33.

Judas hade tagit sitt ansvar och nu är *pöbeln* snarare än folket villigt att ta sitt ansvar, v 25. Men Matteus använder inte ett ord för pöbel. När han tidigare talat om folkhopen har han använt det grekiska ordet *ochlos*, till exempel i v 24, men i v 25 använder han olyckligtvis det grekiska *laos*, ett ord som syftar på gudsfolket, och provokation som fått förödande följder. Vi ska komma ihåg att Matteus såg den framväxande fariseismen som det största hotet mot den framväxande kyrkan. Han har

markerat detta tidigare, till exempel i 21:43 och 23:34-36.¹¹¹ Men orden i v 25 har tolkats som att det gäller alla judar genom alla tider. Denna mörka tolkningstradition har brutits förs i vår egen tid. Andra Vatikankonciliet skriver:

Hans blod må komma över oss och över våra barn (Matt 27:25) är ropet från en folkhop i Jerusalem. Den hade ingen rätt att tala för hela det judiska folket. Allvaret i Jesu dom över Jerusalem (Matt 27:35 ff) ger inget stöd eller bevis för att det egna judiska folket skulle ha någon kollektiv skuld för korsfästelsen.¹¹²

Man har också påmint om att Jesu försoningsdöd gäller alla människor, också judar.

Den folkhop vi läser om kunde ropa med gott samvete, på grund av 4 Mos 15:30, och eftersom de ansåg Jesus som skyldig. De tog ansvar för att Lagen följdes. Jesu ord i v Matt 23:35 f visar att Lagen ska fullbordas också i detta för oss negativa avseende. Lagöverträdelser ska bestraffas. Det är en del av Lagens uppgift.

Jesus hade fullbordat Lagen i positiv mening. Genom att han som oskyldig korsfästs uppfylls Lagen i negativ mening. Endast så kan Lagen uppfyllas helt, endast så kan hela Lagen, både det goda och det onda fullbordas, Gal 3:13. Det kan dessutom bara ske genom en oskyldig, eftersom Lagen annars bara utfört sin uppgift. Men innan vi kommer så långt ska vi vända tillbaka till texten.

Nu har domen fallit och bestraffningen tar vid. Pilatus var högsta instans och det fanns ingen möjlighet att överklaga.

27:27-31 Soldaterna hånar Jesus

Bestraffningen börjar med gisslingen som äger rum inne i pretoriet.¹¹³ Hånet, i v 28 f, ingår inte i detta utan måste ses som ett av flera övergrepp.

I 4:9 f läser vi om hur Jesus tackar nej till hela världen och här läser vi därför om hur han i stället drabbas av hela världens förakt. I stället för att här sväva ut i ord rekommenderar jag er alla att se *The Passion of the Christ*. Filmen finns i församlingens ägo.

27:32-56 Jesus korsfästes

Nu ska Jesus bestraffas. Straffet bestod av tre delar, tortyren, korsvandringen och korsfästelsen.

27:32-44 Korsfästelsen

Jesus har tydligen misshandlats så illa att han inte förmår bära korsbjälken hela vägen. I v 32 står orden ”på vägen ut”. Detta var en viktig del i korsfästelsen. Golgata låg utanför stadsmuren, idag innanför, därför att den dömde skulle stötas ut ur gemenskapen, som en förbannad.

¹¹¹ Därför kunde biskop Melito av Sardes mot slutet av 100-talet säga: ”Gud har blivit mördad, Israels kung har dödats av en israelitisk hand. Förfärliga mord! ...” Ur hans *Påskhomilia* 96f. Härifrån kommer den beskyllning för ”gudamord” som har följt det judiska folket genom historien.

¹¹² Ur *Nostra Aetate*, 1965

¹¹³ Också denna plats finns bevarad i Jerusalem under namnet Lithostroton.

Hans axlar är sönderslitna av gisslingen. Soldaterna använde sig av ockupationsmaktens rätt att tvinga någon annan att hjälpa till, Simon från Kyrene. Som Matteus berättar verkar Simon vara på väg in i staden när han möter den bisarra processionen. I Markus omnämns han som far till Alexander och Rufus, vilket betyder att åtminstone sönerna var kända i den första kristna församlingen. Kanske blev hela familjen kristen sedan pappan burit Jesu kors?

Matteus skriver inte mycket om själva korsfästelsen. De detaljer han nämner är alla uppfyllelser av Skriften.

- dricka blandat med galla, Ps 69:22 (Joh 19:28f)
- delade Jesu kläder Ps 22:19
- anklagelseskraften
- de båda medoffren (Jes 53:12)

Ps 22, i grund en individuell klagosång och inte en sång om Messias, är den text som har betytt mest när den tidiga kyrkan försökte förstå vad som hänt. Därmed identifierar Jesus sig med alla lidande människor.

Ps 22:2	Matt 27:46
Ps 22:2,5,25	Matt 27:50 ¹¹⁴
Ps 22:7-9	Matt 27:39, 43
Ps 22:16	Joh 19:28
Ps 22:17	
Ps 22:18	
Ps 22:19	Matt 27:35
Ps 22:22f	
Ps 22:23	Hebr 2:12
Ps 22:28f	

Särskilt viktiga ur ett kristet perspektiv blir versarna 26-32.

I ett judiskt perspektiv är en korsfäst Messias en stötesten, en skandal, underbyggd av 5 Mos 21:22f. ”Om du är Guds Son ...” i v 40 är en fortsättning på den frestelse som djävulen utsatte Jesus för i 4:3 och 6. Här kulminerar alla frestelser och Jesus lockas att använda sin gudomliga makt, något han avstår ifrån.

Notisen i v 44 om att inte ens rövare ville ha med Jesus att göra vittnar om den totala övergivenheten.

27:45-50 Jesus dör

Matteus skriver ”MEN vid sjätte timmen ...” och markerar ett motsatsförhållande till vad vi läst innan. Mörkret som omger Jesus kommer från Gud. Jesus är övergiven av människor, men Matteus anspelar på orden i Amos 8:9-10. Jesus kände till detta att Gud skulle ingripa, men när det går tre timmar och inget ingripande sker ropar han: ”Min Gud, min Gud ...”. Men på traditionellt rabbinskt vis inkluderar han hela

¹¹⁴ LXX använder det grekiska ordet *krazo* som Matteus plockar upp till skillnad mot övriga evangelister.

psalmen i sitt rop. Den sista delen är kanske viktigast och eftersom Jesus anspelar på Ps 22 finns det alla skäl att tro att han höll fast vid denna i sin dödsstund.

Någon kommentar menar att det är lite underligt att folket som stod runt om skulle ha associerat till Elia, även om det fanns teologiska skäl till det. Skeptikerna menar därför att de som stod runt korset förstod att Jesus citerade Ps 22, men att de tyckte det var övermaga och därför medvetet härmade och förvrängde Jesu ord.

V 50 konstaterar endast att Jesus dör. Det finns inga tolkningar eller anspelningar i detta, bara ett konstaterande.

27:51-56 Händelserna vid Jesu död

Men naturens vittnesbörd fortsätter i v 51ff. Förlåten, draperiet skilde det heliga och det allra heligaste åt, 2 Mos 26:31f. Innanför förlåten fick bara översteprästen gå en gång om året, på den stora försoningsdagen, 3 Mos 16:11-19. På Jesu tid var det allra heligaste tomt, men ceremonierna var desamma. Vad betyder det att förlåten rämnade mitt itu? Kanske betyder det helt enkelt att det inte längre behövs nu när det slutgiltiga offret burits fram. Så förstår Hebréerbrevets författare det hela, se Hebr 7:27, 9:12 och 10:10.

Matteus kommenterar inte detta med förlåten, men som vi har sett talas det om mörker, jordbävning, öppnade klippgravar, tecken som visar att korsfästelsen var ett justitiemord. Kanske är detta med förlåten endast ytterligare ett sådant tecken.

I v 52f berättar Matteus om att en stor jordbävning öppnade gravarna så att de döda stod upp och fick liv igen. Det finns två associationer till detta. Den första är att detta är vad som ska ske när Messias kommer och upprättar sitt rike. Se Jes 53:8-10, Dan 12:2 och Hos 6:1-2. Den judiska tron tänker sig att Messias kommer över kyrkogården mellan Oljeberget och tempelplatsen. När Messias går in genom den Gyllene Porten står de döda upp ur sina gravar. Tron att de döda ska stå upp när Messias kommer fanns också bland de första kristna, kallad den första uppståndelsen.

Den andra tanken återfinns hos profeten Hesekiel 37:1-14 som talar om de döda benen han ser i dalen, särskilt v 13. Denna text tolkades som en messiansk text. Den går i uppfyllelse när gravarna öppnas, men vi ska förstå detta också som en del av församlingens födslovåndor. Jesus hade sagt: ”Jag ska bygga min församling” och det är vad som sker när alla överger honom, men kommer tillbaka i uppståndelsens kraft. Den kristna församlingen består av människor som uppstått med Jesus, vilket illustreras på genom dopet.

De första som bekänner är hedningarna: ”Denne var verkligen Guds Son”, v 54. Vi ser här samma kontrast som i 2:1-12 där Herodes med prästernas hjälp förföljer Jesus-barnet, medan de hedniska magikerna faller ner och tillber. Denna spänning löper genom hela Matteusevangeliet.

27:57-28:15 Den tomma graven

Nu vänder berättelsen. I v 54 sägs att de kom ur sina gravar efter uppståndelsen och våra blickar riktas nu framåt. Avsnittet om hur Jesus begravs andas optimism.

27:57-61 Jesu gravläggning

Nu läggs Jesus i en rik mans klippgrav, i Josefs grav.¹¹⁵ Josef från Arimatea var en av de rika som blivit lärjunge till Jesus. Han var medlem av Stora Rådet och omnämns i Joh 19:38ff tillsammans med Nikodemus. Det var förutsagt i Jes 53:9 att han skulle bland de rika först genom sin död. Även sådana detaljer som att graven var ny, det vill säga ej orenad och att linnet var rent gör att berättelsen andas optimism. Josef tar ned den döda kroppen med kärleksfulla händer och sveper den i linnetyget.¹¹⁶ Kvinnan i 26:6-13 förberedde hans begravning och Josef fullbordar den.

27:62-66, 28:4,11-15 Gravvakten

Vi har sett spänningen mellan den judiska pöbeln och dem som Matteus skriver till och v 62f utgör ytterligare ett exempel på detta. Överstepräster och fariséerna (!), detta omaka par möts och kommer plötsligt överens. De får nu stå som representanter för den judiska pöbeln.

Matteus berättar att de satt soldater att vakta graven så att inge uppståndelse skulle kunna äga rum. Det var förenat med dödsstraff för en romersk soldat att somna på sin post.

28:1-10 Jesus uppstår från de döda

De båda Mariorna hade kommit till graven när ett efterskalv äger rum och stenen rullas bort. Lagg märke till att dessa två var vid graven redan vid gravläggningen, 27:61. Matteus tänker sig nog att de satt där tills dess att vakten kom. Sedan gick de hem och nu kom de tillbaka.

I v 5ff följer så en dialog mellan ängeln och de båda kvinnorna. De får höra budskapet om uppståndelsen i tre steg. Först säger ängeln: ”Han är inte här”, sedan säger den att ”han har uppstått” och verbet står i passivum, det vill säga Gud har uppväckt honom från de döda. Det är viktigt att Jesus inte har uppstått i egen kraft utan att Gud Fadern uppväckt honom. Därmed ligger hela Skriften, Jesu person, liv och gärning i Guds hand. Gud har bekänt sig till Jesus på samma sätt som det talas om den lidande Tjänaren i Jes 53. I ett tredje steg ber ängeln kvinnorna att själva förvissa sig om vad som skett: ”Kom och se ...”

Det finns i Nya Testamentet nio olika händelser i samband med Jesu uppståndelse, nio olika möten. De fem första mötena sker samma dag, det sjätte en vecka senare. Uppståndelsen vållade en oerhörd uppståndelse. De verkar ha sprungit kors och tvärs. Först gick Maria Magdalena (Joh 20:1), den andra Maria (Matt 28:1) och Salome (Mark 16:1) och Johanna (Luk 24:10) till graven, medan det fortfarande var mörkt. Ett efterskalv äger rum när ängeln stiger ner. Vakterna slås ut och ängeln talar till

¹¹⁵ På Jesu tid hände sig att särskilt de rika la sina döda i en i berget inhuggen korridor. Efter ett år fanns bara skelletdelarna kvar och dessa lades i ett skrin med lock, ett ossarium.

¹¹⁶ Härifrån härstammar det första liturgiska plagget Kyrkan känner, nämligen *corporalet*, den duk på vilken nattvarden dukas.

kvinnorna. Kvinnorna återvänder, men blir inte trodda när de kommer tillbaka. Alla beger sig så till graven och Johannes hinner först ...

En sammanställning av de nio händelser som finns återgivna visar att de sker när:

1. Maria Magdalena dröjer kvar vid graven, Mark 16:9, Joh 20:11-18
2. De andra kvinnorna beger sig hem, Matt 28:8-10
3. Simon Petrus möter också Jesus, Luk 24:34, 1 Kor 15:5

Samma dag:

4. Två lärjungar på väg till Emmaus, Luk 24:13-33, (Mark 16:12)
5. ”då stod han mitt ibland dem”, Mark 16:14, Luk 24:36-43. Joh 20:19-25
6. åtta dagar senare, Joh 20:26-29
7. på vägen till berget i Galiléen, Matt 28:16-20 (1 Kor 15:6)
8. vid Tiberias sjö, Joh 21:1-24
9. himmelfärden, Apg 1:4-11

Det finns gott om utrymme för fler uppenbarelser, men dessa är återberättade, se Apg 1:3, Joh 21:25. Andra liknande händelser är när Saulus är på väg till Damaskus, Apg 9:3-9 eller Johannes får sin uppenbarelse på ön Patmos.

Fornberg skriver:

Budskapet att en korsfäst människa upprättats av Gud och förhärligats var så otroligt att det med säkerhet skulle ha avvisats av lärjungarna, om de inte själva övertygats av möten med den uppståndne Jesus.

Med detta har vi så nått fram till själva kulmen på Matteusevangeliet. Jesus visar sig i all sin makt och ger apostlarna uppdraget att gå ut i hela världen och att göra alla folk till lärjungar.

De befinner sig från och med v 16 i hedningarnas Galiléen, vid den plats där allt började. Cirkeln är sluten.

28:16-20 Missionsbefallningen

Matteus låter oss förstå att de alla såg Jesus.

Missionen

När Michael Green skriver sin kommentar sammanfattar han missionsuppdraget kort och tydligt genom att säga, att missionen

1. **är avgörande för kristet arbete** (Kyrkofäder som Justinus Martyren, Athenagoras, Irenaeus eller Origenes kombinerade alltid ett stort ledarskap och ett intellektuellt arbete med fältarbete. De visste hur avgörande detta var för trovärdigheten)
2. **är något vi gör tillsammans** (De gick av flera skäl alltid ut i team. De erfor nya dimensioner i sin gemenskap)
3. **är utsträckt i tid och rum** (När Gud sände sin Son började en rörelse som fortsätter med apostlarna och den kristna församlingen genom Matt 28.)
4. **är omfattande** (Missionen stannar inte vid förkunnelse. Den innehåller undervisning, botandet av sjuk och engagemang i människors vardag)
5. **är strategi** (Lärjungarna fick en geografiskt begränsad uppgift. Det gjorde att projektet gick att genomföra. Men framför allt ingick att ge stafettpinnen vidare.)
6. **är krävande**
7. **är formad av Jesus**
 - a) han såg människorna
 - b) han förbarmade sig över dem
 - c) han bad för dem
 - d) han förser oss med vad vi behöver
 - e) han sänder oss ut

Matteustexter ordnade efter den svenska evangelieboken 2003

Kyrkodag	I årg	II årg	III årg
1 advent	21:1-9	21:1-9	21:1-9
2 advent		13:31-34	
3 advent	1:2-11	11:12-19	
4 advent			
Juldagen			1:18-25
Annandag Jul	10:16-22		10:32-39
Sönd ef Jul	2:13-23		18:1-5
Nyårsdagen			
Sönd ef Nyår			
Trettondag jul	2:1-12	2:1-12	2:1-12
1 ef Trett	3:13-17		
2 ef Trett			
3 ef Trett	8:5-13		
4 ef Trett			14:22-23
5 ef Trett	13:24-30		
6 ef Trett			
Septuagesima	20:1-16		19:27-30
Sexagesima			
Fastlagssöndagen			
Askonsdagen	6:16-18		
1 sönd i Fastan	4:1-11	16:21-23	
2 sönd i Fastan	15:21-28		
3 sönd i Fastan			
4 sönd i Fastan			
5 sönd i Fastan			
Palmsöndagen	21:1-11		
Skärtorsdagen	26:17-30		
Långfredagen, gtj	27:32-56		
Långfredagen, kväll	27:57-66		
Påsknatten	28:1-8		
Påskdagen	28:1-20		
Annandag påsk			
2 i påsk			
3 i påsk			
4 i påsk			
5 i påsk			
Bönsöndagen			6:5-8
KristiHimmelsfärd			
Sönd f pingst			
Pingstdagen			
Annandag Pingst			

Evangelium enligt Matteus

Heliga Tref dag	11:25-27	28:16-20	
1 ef Tref			3:11-12
2 ef Tref			
3 ef Tref			9:9-12
4 ef Tref	7:1-5		
Apostladagen		16:13-20	
6 ef Tref	5:20-26	16:24-27	
Kristi Förklarings d	17:1-8		
8 ef Tref	7:15-21	7:22-29	7:13-14
9 ef Tref	25:14-30		
10 ef Tref		18:18-22	
11 ef Tref		21:28-31	23:1-12
12 ef Tref			
13 ef Tref		5:38-48	7:12
14 ef Tref			
15 ef Tref	6:31-34	11:28-30	
16 ef Tref			
17 ef Tref	6:19-24		
18 ef Tref			13:44-46
19 ef Tref			
20 ef Tref			13:53-57
21 ef Tref	22:15-22		12:15-21
22 ef Tref	23:37-24:2		
23 ef Tref	18:15-20	18:21-35	6:9-15
24 ef Tref	24:3-14		
S f Domssönd	25:1-13		
Domssöndagen	25:31-46		13:47-50

Övriga dagar	I årg	II årg	III årg
Jungf Marie Kynd			13:31-33
Jungf Marie Beb			
Midsommardagen		6:25-30	
Joh. döparens dag			
Den h. Mikael's dag		18:7-10	
Tacksägelsedagen		15:29-31	
Alla helgons dag	5:1-12	5:13-16	
S ef Alla Helgons d			
Passionsgtj	26:1-27:66		

Referenslista

Aulén, Gustaf. *Kristen Gudstro i förändringens värld*: Karlskrona, Verbum 1972.

Bibeln, Bo Giertz och Svenska Bibelsällskapet, Norge: Verbum och Pro Caritate 1989

Bibeln, *Den svenska folkbibeln 98*, Malmö: Stiftelsen Svenska Folkbibeln 1998

Albrektson, Bertil – Ringgren, H. *En bok om Gamla Testamentet*, Lund: CWK Gleerups förlag 1971.

Andersson, Greger – Bengtsson, Claes. *Bibelintrö – en guide till Gamla och Nya testamentet*, Finland: Libris 2003

Cöster, Henry. *Skriften i verkligheten*. Stockholm: Henry Cöster och Verbum Förlag AB 1987.

De apostoliska fäderna, Stockholm: SKDB 1967.

Didache, återfinns i *De apostoliska fäderna*, Stockholm: SKDB 1967.

Eusebius. *Kyrkohistoria*, Skellefteå: Artos bokförlag 1995.

Fitzmeyer, Joseph A. *Dödahavsrullarna – 101 frågor och svar*, Borås: Verbum 1994.

Fjellstedt, Peter. *Bibeln med förklaringar, band III*, Stockholm: Beijers Bokförlagsaktiebolag 1910.

Fornberg, Tord. *Matteusevangeliet 1:1-13:52*. Kommentaren ingår i serien Kommentarer till Nya Testamentet, Uddevalla: EFS-förlaget 1989.

Fornberg, Tord. *Matteusevangeliet 13:53-28:20*. Kommentaren ingår i serien Kommentarer till Nya Testamentet, Kristianstad: EFS-förlaget 1999.

Gerhardsson, Birger. *En bok om Nya Testamentet*, Kristianstad: Gleerup 1999.

Giertz, Bo. *Förklaringar till Nya Testamentet, första delen Matteus – Lukas*, Uddevalla: Verbum/Pro Caritate 1984.

Green, Michael. *The message of Matthew*, ingår i serien The Bible Speaks Today med John Stott som utgivare, England: IVP 2000.

Illustrerat Bibelllexikon, del 1-3, red Odeberg, H och Gilbrant, T, Oslo: Illustrerat Bibelllexikon A/S 1967.

Jellinek, Johannes. *Ordet och orterna*, Stockholm: SKDB 1967.

Jeremias, Joachim. *Jesu liknelser*, Stockholm: Verbum 1971

Jones, Staneley. *Bergspredikans Kristus*, Malmö: Ekumedia 1989.

Larsson, Göran. *En vandring genom Matteus evangelium*, egna anteckningar från föreläsningar på Helsingborgs folkshögskola, sommaren 1997

Luther, Martin. *Kommentar över Bergspredikan*, Malmö: Artos 1990.

Nordisk Teologisk Uppslagsbok för kyrka och skola, band I-III, red R Askmark, Lund: Gleerups förlag 1955.

Novum Testamentum Graece, upplaga Nestle-Aland, England, United Bible Societies 1971

Odeberg, Hugo. *Fariseism och kristendom*, Pro Veritate 1980.

Odeberg, Hugo. *De fyra evangelierna och Apostlagärningarna*, Kristianstad: BV-förlag 1996.

Pleijel, Bengt. *De himmelrika – en vandring genom Jesu Bergspredikan Matteus kapitel 5 – 7*, Uddevalla: Vetekornets förlag 1990.

Schweizer, Eduard. *Das evangelium nach Matthäus*, ingår i serien Das Neue Testament Deutsch – neues Göttingen Bibelwerk, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1973.

Sprachlicher Schlüssel zum Griechischen Neuen Testament, Germany, Brunnen-Verlag 1970.

Stern, David H. *Jewish New Testament Commentary*, U.S.A: Jewish New Testament Publications 1996.

Sunnliden, Håkan. *Kyrkan – Guds gåva?* Värnamo: Förlaget Åsnan 1989.

Tasker, R.V.G. *The gospel according to St. Matthew – an introduction and commentary*, Ingår i serien Tyndale New Testament Commentaries med R.V.G.Tasker som utgivare, London: Tyndale press 1969.

Tenney, Merrill C. *Nya Testamentet talar, vol 1*, Falun: Dagen-huset 1990

Utnem, Erling. *En gång ska jorden bli ny*